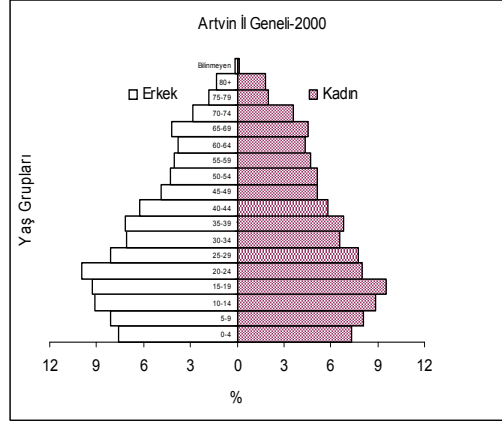

ARTVIN İL GELİŞME PLANI

NÜFUS ve SOSYO-EKONOMİK YAPI RAPORU (TASLAK)

Yrd. Doç. Dr. Atakan ÖZTÜRK
Yılmaz OLGUN

Artvin, 2005

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no</u>
İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1 Giriş.....	1
1.2 Amaç, Kapsam ve Yöntem	1
2. ARTVIN İLİNİN MEVCUT DURUMU	3
2.1 Demografik Yapı.....	3
2.1.1 Nüfus Artış Hızları	3
2.1.2 Hane Halkının Özellikleri	5
2.1.2.1 Nüfusun Yerleşim Yerlerine Dağılımı.....	5
2.1.2.1.1 Artvin Merkez İlçe	7
2.1.2.1.2 Ardanuç İlçesi	7
2.1.2.1.3 Arhavi ve Hopa İlçeleri.....	7
2.1.2.1.4 Borçka İlçesi	7
2.1.2.1.5 Murgul İlçesi	8
2.1.2.1.6 Şavşat İlçesi	8
2.1.2.1.7 Yusufeli İlçesi	8
2.1.2.2 Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	9
2.1.2.3 Medeni Durum.....	14
2.1.2.4 Eğitim	15
2.1.2.5 Çalışma Hayatı.....	17
2.1.2.5.1 İstihdam Durumu	17
2.1.2.5.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	20
2.1.2.5.3 Doğurganlık, Bebek ve Çocuk Ölüm Hızları.....	25
2.1.3 Nüfus Tahminleri	27
2.2 Sosyal Yapı	29
2.2.1 Göçler.....	29

2.2.2	Hane Yapısı	31
2.2.3	Sosyal Güvenlik	33
2.3	Ekonomik Yapı	34
2.3.1	Artvin İli GSYİH'nın Gelişimi	34
2.3.2	Artvin İli GSYİH'nın Sektörel Dağılımı.....	36
2.3.3	Artvin İlinde Kişi Başına GSYİH'nın Değişimi	39
2.3.4	Artvin İlinde İlçelere Göre GSYİH'nın Dağılımı	40
2.4	Artvin İlinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik ve İnsani Gelişmişlik Sıralaması	41
2.5	SWOT Analizi.....	46
3.	ARTVIN İLİ NÜFUS VE SOSYO-EKONOMİK YAPISINA İLİŞKİN VİZYON, HEDEF VE STRATEJİLER.....	49
4.	KAYNAKLAR	52

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Genel Nüfus Sayımlarına Göre Türkiye ve Artvin Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları.....	4
Tablo 2.	Artvin İli Nüfusunun Cinsiyete ve Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Dağılımı	5
Tablo 3.	Artvin İline Bağlı İlçelerinin Toplam Nüfusları ve Nüfus Artış Hızları (%o).....	5
Tablo 4.	Artvin İlçe Merkezlerinin Toplam Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (%o).....	6
Tablo 5.	Artvin İlçe Merkezlerine Bağlı Köylerin Toplam Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (%o).....	6
Tablo 6.	Artvin İlinde Yerleşim Yeri Tiplerinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	9
Tablo 7.	Yerleşim Yeri Tiplerinde Nüfusun Büyük Yaş Gruplarına Dağılımı, Medyan Yaş ve Yaş Bağımlılık Oranı	13
Tablo 8.	Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Cinsiyete Göre Medeni Durumun Oransal Dağılımı (%).....	14
Tablo 9.	Artvin İlinde Cinsiyete Göre Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyenlerin Oransal Dağılımı (%).....	15
Tablo 10.	Artvin Erkek Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Eğitime Göre Oransal Dağılımı (%)	16
Tablo 11.	Artvin Kadın Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Eğitime Göre Oransal Dağılımı (%)	17
Tablo 12.	Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde 12 Yaş Üstü Nüfusun Cinsiyete Göre İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılma Oranları (%).....	18
Tablo 13.	Artvin Yerleşim Yerleri Tiplerinde 12 Yaş Üstü Çalışmayan Nüfusun Cinsiyet ve Çalışmama Nedenine Göre Oransal Dağılımı (%)	20
Tablo 14.	İstihdam Edilen Nüfusun Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı.....	21
Tablo 15.	Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Çalışanların Sektörlere Göre Oransal Dağılımı (%)	22
Tablo 16.	Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Yapılan İşe Göre Nüfusun Oransal Dağılımı (%)	24
Tablo 17.	Artvin İlinde İşteki Durum ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus	24
Tablo 18.	Artvin İlinde Doğurganlık, Bebek ve Çocuk Ölüm Hızları.....	25
Tablo 19.	Artvin İli Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayıları.....	27
Tablo 20.	Artvin İlinde Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Nüfus Tahminleri	28

Tablo 21.	Artvin İlinde 1985-1990 Arasında İçe Göç, Dışa Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı	30
Tablo 22.	1990 Genel Nüfus Sayımına Göre Artvin İlinin Aldığı ve Verdiği Göç	30
Tablo 23.	1990 Genel Nüfus Sayımına Göre Artvin İli İçinde Göç Durumu	31
Tablo 24.	Artvin’de Hanehalkı Büyüklüğünün Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Oransal Dağılımı (%).....	32
Tablo 25.	Artvin’de Hanehalkı Büyüklüğünün Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Oransal Dağılımı (%).....	33
Tablo 26.	Artvin’de Yerleşim Yeri Tipine Göre Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu	33
Tablo 27.	Emekli Aylığı Alanların ve Sigortalıların Sayısı (2000)	34
Tablo 28.	Artvin İli GSYİH’sının yıllar itibariyle Cari Fiyatlarla Gelişimi	35
Tablo 29.	Artvin İli GSYİH’nın Yıllar İtibariyle Sabit Fiyatlarla Gelişimi (1987 fiyatlarıyla).....	36
Tablo 30.	Artvin İli GSYİH’nın 2001 Yılı İtibariyle Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı	38
Tablo 31.	Artvin İli Kişi Başına Düşen GSYİH’nın Türkiye ve Karadeniz Bölgesi İle Karşılaştırması.....	39
Tablo 32.	Bölge İllerinin Kişi Başına GSYİH Sıralaması (2001).....	40
Tablo 33.	Artvin İli GSYİH’nın İlçelere Göre Dağılımı (1996).....	41
Tablo 34.	İllerin Sosyo -Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması.....	43
Tablo 35.	Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları	44
Tablo 36.	İlçeler İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2003).....	46

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa no</u>
Şekil 1. Türkiye Yaş Piramidi.....	10
Şekil 2. Artvin İl Geneli İçin Yaş Piramidi.....	10
Şekil 3. Artvin Kent Merkezi İçin Yaş Piramidi.....	11
Şekil 4. Artvin İlçe Merkezleri İçin Yaş Piramidi	11
Şekil 5. Artvin Köyleri İçin Yaş Piramidi.....	12

1. GENEL BİLGİLER

1.1 Giriş

İnsan faktörü, mal ve hizmet üretiminin temel elemanı olmanın yanısıra, üretilen mal ve hizmetlerin tüketimi açısından da önemlidir. Bu yönüyle bir ülkenin nüfusu, nüfusun nitelikleri ve yaş gruplarına dağılımı, ülkenin gücünü belirleyen önemli bir göstergedir. Nüfusun sayı olarak yetersiz olması, ekonomik kaynakların atıl kalmasına yol açarak önemli kayıplara sebep olabilir. Nüfusun ülkenin ekonomik kaynaklarına göre fazla olması ise, insan gücünün atıl kalmasına, elde edilen gelirin daha çok kişi tarafından tüketilmesine, refahın düşük kalmasına, buna bağlı olarak birtakım ekonomik ve sosyal sorunlara yol açabilmektedir (Karluk, 1995).

Nüfusa ilişkin önemli göstergeler arasında yer alan nüfus artış hızı, ekonomik gelişme temposu içinde; işgücü artışını, sermaye birikimini, teknolojik gelişmeyi ve doğal kaynakların kullanılmasını etkileyen önemli bir unsurdur (DPT, 2001a). Dolayısıyla, nüfus artış hızı bir ülke ya da bölgenin ekonomik gelişme süreci üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiler doğurabilen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, nüfus artış hızıyla da bağlantılı olan bir ülkedeki nüfusun sayısı ve yoğunluğuyla birlikte ülke nüfusunun yapısı, o ülkenin özellikle sosyo-ekonomik durumu hakkında önemli ipuçları verebilmektedir. Nitekim, nüfusun; yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı, gelir ve eğitim durumu, yerleşim yerleri (kır ve kent) itibarıyla dağılımı, faal (çalışan) bölümünün sektörlere göre dağılımı vb özellikleri içeren nüfus yapısı sayesinde, bir ülkenin ya da bir bölgenin sosyo-ekonomik açıdan gelişmişlik durumu ya da seviyesi hakkında genel bir fikir edinilebilmektedir. Ancak, sosyo-ekonomik gelişme düzeyinin tespitinde nüfus yapısının yukarıda sayılan özellikleri yanında; istihdam göstergeleri, sanayi, tarım, alt yapı vb sektörlere ilişkin hesaplanan çeşitli göstergeler de dikkate alınmak durumundadır. Zira, gelişmişlik ekonomik ve sosyal nitelikli çok sayıda özelliğin bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Özetle, gerek ülke düzeyinde (makro düzeyde) ve gerekse bir bölge ya da il düzeyinde gerçekleştirilen planlama çalışmalarında, özellikle de sosyo-ekonomik kapsamlı planlamalarda, ekonomik durumun yanısıra insanı ve insana ilişkin çeşitli özellikleri göz ardı etmek mümkün değildir. Benzer şekilde, sosyal ve ekonomik yapıda meydana gelen değişme ve gelişmeler de bu noktada son derece önemlidir. Bu nedenledir ki, gerek nüfus yapısı ya da demografik yapıya dayanan ve gerekse sosyal ve ekonomik tabanlı analizler, yapılacak planlama çalışmaları için önemli birer altlık oluşturmaktadır.

1.2 Amaç, Kapsam ve Yöntem

Bu çalışma ile Artvin İl Gelişme Planı ve bu kapsamda hazırlanmakta olan diğer sektör çalışmalarına altlık oluşturmak üzere, ilin nüfus ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin; mevcut durumu ortaya koymak, bu kapsamda plan dönemi için nüfus tahminleri yapmak ve bu alandaki temel hedef ve stratejileri tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaçla ele alınan çalışma, Giriş ile birlikte Amaç, Kapsam ve Yöntem alt bölümleri içeren Genel Bilgiler Bölümü; Demografik Yapı, Sosyal Yapı, Ekonomik Yapı ve SWOT Analizi alt bölümlerini içeren Artvin İlinin Mevcut Durumu ve son olarak da Artvin İli Nüfus ve Sosyo-Ekonomik Yapısına İlişkin Hedef ve Stratejiler başlıklı bölüm olmak üzere toplam üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın içeriğinin oluşturulmasında, nüfus konusu son derece değişken bir yapı arz etmesinden dolayı, mümkün olduğunca nüfusa ilişkin en son ve en güncel verilerin kullanılmasının yanısıra, belli periyotlardaki değişimlerin de incelenebilmesi amacıyla benzer verilerin yıllara göre değişimlerinin de irdelenmesine çalışılmıştır.

Söz konusu ana bölümlerden ilkinde, çalışma konusun önemine değinilen giriş bölümünün ardından, çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemine ilişkin özlü açıklamalarda bulunulmuştur.

Çalışmanın ikinci ana bölümünde İlin demografik yapısı; sırasıyla nüfus artış hızı, hane halkının yerleşim yeri tiplerinde dağılımı, nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma hayatı, doğurganlık ve ölüm göstergeleri yardımıyla incelenmiştir. İlin sosyal yapısı kapsamında; sırasıyla göç, aile yapısı, sosyal güvenlik gibi özellikler üzerinde durulurken, ekonomik yapısı kapsamında ise yıllar itibariyle Artvin İli GSYİH'nin değişimi, GSYİH'nin sektörel dağılımı, kişi başına düşen GSYİH değerleri ile ilçeler itibariyle GSYİH'nin dağılımı konuları ayrı ayrı ele alınmıştır. Mevcut durumu ele alan ikinci ana bölümün son aşamasında ise, İlin nüfus ve sosyo-ekonomik yapı açısından sahip olduğu kuvvetli ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri konu edinen SWOT analizi gerçekleştirilmiştir.

Demografik analizlerde, büyük ölçüde Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından gerçekleştirilen farklı yıllara ait Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından yararlanılmıştır. Öte yandan, nüfusun yaş gruplarına dağılımını görselleştirmek amacıyla; il geneli, kent ve ilçe merkezleri ve köyler için nüfus yaş piramitleri oluşturulmuştur. Söz konusu, piramitlerin çiziminde Microsoft Excel Programı'ndan istifade edilmiştir.

Ayrıca, demografik yapının ele alındığı ikinci bölümde ilin nüfus tahminlerine de yer verilmiştir. Nüfus tahminleri, ilin geçmiş yıllara ilişkin nüfus verilerinin yanısıra, matematiksel yöntemler (doğrusal fonksiyonlar) kullanılarak ve yine Microsoft Excel programından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir.

SWOT analizinin gerçekleştirilmesinde hem İlin demografik, sosyal ve ekonomik yapısına ilişkin ortaya konan mevcut durum bulgularından ve hem de Artvin İl Gelişme Planı hazırlık çalışmaları kapsamında il genelinde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri, özel sektör ve sivil toplum örgütü temsilcileri, köylüler vb. kişilere uygulanan anket çalışmalarının bulgularından istifade edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise mevcut durum bulguları ve SWOT analizi yardımıyla, Artvin İlinin nüfus ve sosyo-ekonomik yapısı çerçevesinde geleceğe dönük temel hedeflerin neler olabileceği ve bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak başlıca stratejiler üzerinde durulmuştur.

Yukarıda çok özet olarak ifade edilen çalışma içeriğinin şekillenmesinde ve kullanılan yöntemlerin uygulanmasında, özellikle bu çalışmanın ele alınma gerekçesiyle birebir örtüşen bir çalışma olan Bolu İl Gelişme Planı Nüfus ve Sosyal Yapı Projesi'nden ve DİE'nin genel nüfus sayımı sonuçları ve diğer istatistiklerini içeren yayınlarından önemli ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca, çalışma konusuyla ilgili il, bölge ve ülke düzeyinde hazırlanmış çeşitli yayınların yanı sıra, internet ortamında elde edilen yayınlardan da sayfa adresi ve erişim tarihi belirtmek suretiyle istifade edilmiştir.

2. ARTVİN İLİNİN MEVCUT DURUMU

2.1 Demografik Yapı

Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan Artvin ilinin yüzölçümü* 7 367 km² ile Türkiye'nin yaklaşık % 0.96'sını oluşturmaktadır (DİE, 2003). İlin toplam nüfusu, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 191 934 olup, toplam nüfusun % 12,2'si Artvin il merkezinde, % 31,9'u ilçe merkezlerinde, % 55,9'u da köylerde yaşamakta ve il nüfusu Türkiye toplam nüfusunun % 0,3'ünü oluşturmaktadır. İlin demografik yapısı açısından öne çıkan özelliklerin başında ilerleyen bölümlerde daha detaylı açıklanacağı üzere, net göç büyüklükleri ve nüfus artış hızlarının negatif değerler sergilemesi yer almaktadır.

2.1.1 Nüfus Artış Hızları

Türkiye'nin toplam nüfusu 1927-2000 döneminde yaklaşık 5 kat artarken, Artvin ili nüfusu aynı dönemde sadece 2 kat artış göstermiştir. Artvin ilinin yıllık nüfus artış hızı, 1927-1940 döneminde Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızının üzerinde, 1940-2000 döneminde ise Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızının altında seyretmiştir (Tablo 1).

Yine, Artvin ili yıllık nüfus artış hızı 1965-1970 periyoduna kadar inişli çıkışlı bir seyir izlerken, bu periyottan sonra sürekli bir düşüş göstermiştir. Yıllık nüfus artışının sürekli azaldığı bu süreçte, 1980-1985 periyodundan itibaren de yıllık nüfus artış hızının negatif değerler aldığı görülmektedir ki, bu durum aynı zamanda Artvin'den il dışına doğru yaşanan yoğun nüfus göçünün bir sonucu olarak da düşünülebilir. Nitekim, 1985-1990 döneminde Artvin'den il dışına göç sonucu 32 713 kişilik bir nüfus kaybı söz konusu olup, bu da İlin 1990 nüfusunun ‰ 169'una eşit olmaktadır. Oysa söz konusu dönemde aynı oran; Artvin İlinin de içinde bulunduğu Karadeniz Bölgesi'nde ‰ 102 ve Türkiye'de ise ‰ 80 olarak gerçekleşmiştir (DİE, 1998).

Artvin ili nüfus yoğunluklarında meydana gelen değişimler de ilde yaşanan göçün bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim, Artvin ilinde 1985 yılında 31 ve 1990 yılında 29 olan nüfus yoğunluğu, 2000 yılında 26'ya düşmüştür. Artvin ili Karadeniz Bölgesi'ndeki 18 il arasında, nüfus yoğunluğu açısından 1990 yılında sondan bir önceki sırada iken, 2000 yılında en son sırada yer almıştır. Bir başka ifadeyle, Artvin ili 2000 yılında Karadeniz Bölgesi'nin en düşük nüfus yoğunluğuna sahip ili olmuştur. Benzer şekilde, Artvin ili aynı

* Yüzölçümüne göller ve baraj gölleri dahil değildir. Harita Genel Komutanlığından temin edilen 1/1 000 000 ölçekli haritadan hesaplanmıştır.

yıl Türkiye genelinde de en düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan Tunceli ilinin ardından ikinci sırada yer almıştır (DİE, 1999; DİE, 2003).

Tablo 1. Genel Nüfus Sayımlarına Göre Türkiye ve Artvin Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları

Sayım yılı	Türkiye		Artvin	
	Nüfus (Bin)	Nüfus artış hızı (%)	Nüfus (Bin)	Nüfus artış hızı (%)
1927	13 648	-	89 630	-
1935	16 158	21,1	132 895	49,2
1940	17 821	19,6	153 273	28,5
1945	18 790	10,6	159 328	7,7
1950	20 947	21,7	174 977	18,7
1955	24 065	27,7	176 845	2,1
1960	27 755	28,5	196 301	20,9
1965	31 391	24,6	210 065	13,5
1970	35 605	25,2	225 869	14,5
1975	40 348	25,0	228 026	1,9
1980	44 737	20,6	228 997	0,8
1985	50 664	24,9	226 338	-2,3
1990	56 473	21,7	212 833	-12,3
1997	62 866	15,1	187 174	-18,3
2000	67 804	18,3*	191 934	-10,3*

* 1990-2000 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızını göstermektedir.

Kaynaklar :

DİE, 1999, 1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, DİE Yayın No: 2281, Ankara.,

DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

URL-1

DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara.

Öte yandan, Artvin ilinin 1927’de 89 630 olan toplam nüfusu, 1980 yılına kadar sürekli bir artış, 1980-1997 yılları arasında ise sürekli bir azalış göstermiştir. Buna karşılık, 1997-2000 periyodunda ise il nüfusunda % 2,5’lik artış meydana gelmiştir (Tablo 1).

Artvin ili, 1980-1997 yılları arasında artan oranda dışa göç veren iller arasında yer alırken, 1998 yılında Deriner Barajı ile 1999 yılında Borçka ve Muratlı Barajlarının inşasına başlanması sonrasında, il nüfusunun dışa göç eğiliminde azalış görülmüştür. Barajlar sonrasında yaratılan yeni istihdam alanlarının yanında, göçün ağırlıklı olarak yöneldiği Marmara Bölgesinde yaşanan Marmara ve Düzce depremlerinin etkisi ve göç edilen büyük şehirlerin son yıllarda artan orandaki yaşam güçlüklerinin de dışa göç eğiliminin azalışında etkisi olduğu düşünülmektedir (Anonim, 2003).

Bununla birlikte, Artvin ili genelinde yoğun bir şekilde yaşanmakta olan göçün durduğunu söylemek pek doğru olmayacaktır. Zira, il genelinde yaşanan göçün temelinde iş imkânlarının sınırlı oluşu ve dolayısıyla işsizlik yatmaktadır. İlde baraj yatırımları dışında istihdam sorununa çözüm getirebilecek, büyük çaplı özel ya da kamu sektörü yatırımının kısa vadede hayata geçirilmesi ise söz konusu değildir. Bu arada il genelinde faaliyet gösteren ve istihdama önemli katkılar sağlayan kimi kamu işletmelerinin de, son yıllarda özellikle verimsiz çalışmaları ve zarar etmeleri nedeniyle özelleştirilmesi, ildeki işsizlik sorununu daha da artıran bir diğer faktör olmuştur.

2.1.2 Hane Halkının Özellikleri

2.1.2.1 Nüfusun Yerleşim Yerlerine Dağılımı

2000 yılında Artvin ili nüfusunun, cinsiyet ve yerleşim yeri tiplerine göre dağılımı önemli farklılıklar göstermemekle birlikte, kent ve ilçe merkezlerinde erkek, köylerde ise kadın nüfusunun oransal üstünlüğü görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Artvin İli Nüfusunun Cinsiyete ve Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Kent merkezi		İlçe merkezleri		Köyler		İl Geneli	
	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%
Erkek	12 514	13,0	31 957	33,1	51 128	54,0	96 599	100
Kadın	10 643	11,2	29 084	30,5	55 608	58,3	95 335	100
Toplam	23 157	12,2	61 041	31,9	107 736	55,9	191 934	100

Kaynak: DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

Tablo 2 incelendiğinde, Artvin ili toplam nüfusu içinde; kent merkezinin payı % 12,2 iken, ilçe merkezlerinin payı % 31,9 ve köylerin payı ise % 55,9 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, il nüfusunun yarısından fazlasını kırsal kesimde yaşayanların oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3'te Artvin iline bağlı ilçelerin çeşitli yıllardaki toplam nüfusları ve nüfus artış hızları verilmiş olup, söz konusu tablo incelendiğinde; Artvin ili ortalama yıllık nüfus artış hızının (- % 10,3), gerek Türkiye (% 18,3) ve gerekse Doğu Karadeniz Bölgesi* (DKB) ortalamasının (% 9,3) altında olduğu görülmektedir. Hatta, Artvin İlinde nüfus DKB ve Türkiye'nin aksine azalmaktadır.

Tablo 3. Artvin İline Bağlı İlçelerinin Toplam Nüfusları ve Nüfus Artış Hızları (%)

İlçe	1985	1990	1997	2000	R ₁₉₈₅₋₁₉₉₀	R ₁₉₉₀₋₁₉₉₇	R ₁₉₉₇₋₂₀₀₀	R ₁₉₉₀₋₂₀₀₀
Merkez	32 422	34 219	32 256	34 572	10,8	-8,4	23,1	1,0
Ardanuç	19 875	17 782	15 234	14 477	-22,3	-22,1	-17,0	-20,6
Arhavi	19 016	18 351	17 891	19 347	-7,1	-3,6	26,1	5,3
Borçka	45 442	30 329	25 462	27 654	-80,9	-25,0	27,5	-9,2
Hopa	31 464	30 862	30 646	32 584	-3,9	-1,0	20,4	5,4
Murgul*	-	11 951	94 07	8 543	-	-34,2	-32,1	-33,6
Şavşat	38 427	32 279	26 124	25 624	-34,9	-30,2	-6,4	-23,1
Yusufeli	39 692	37 060	30 154	29 133	-13,7	-29,5	-11,5	-24,1
Toplamı	226 338	212 833	18 7174	191 934	-12,3	-18,4	8,4	-10,3
Türkiye								18,3
DKB								9,3

*Murgul ilçesi 1985 nüfus sayımında Borçka ilçesine bağlı olduğundan, 1985 nüfusu Borçka ilçesi nüfusu içerisinde gösterilmemiştir.

Kaynaklar :

DİE, 1987. GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 20.10.1985, (ARTVİN), DİE Yayın No: 1237, Ankara.

DİE, 1999. 1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, DİE Yayın No: 2281, Ankara.

DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No:2498, Ankara.

URL-3

* Doğu Karadeniz Bölgesi; bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistik veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde tanımlanan İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) kapsamında tanımlanan 12 adet bölge biriminden biri olup, Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin ve Gümüşhane illerini kapsamaktadır (URL-2).

Benzer şekilde, Artvin kent merkezi ve ilçe merkezlerinin ortalama yıllık nüfus artış hızı (% 24,2) da, yine gerek Türkiye (% 26,81) ve gerekse DKB ortalamasının (% 28,5) az da olsa altındadır (Tablo 4).

Tablo 4. Artvin İlçe Merkezlerinin Toplam Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (%)

İlçe	1985	1990	1997	2000	R ₁₉₈₅₋₁₉₉₀	R ₁₉₉₀₋₁₉₉₇	R ₁₉₉₇₋₂₀₀₀	R ₁₉₉₀₋₂₀₀₀
Merkez	1 8720	20 306	20 073	23 157	16,3	-1,6	47,6	13,1
Ardanuç	3 765	5 052	6 106	5 278	58,8	27,1	-48,6	4,4
Arhavi	9 079	10 048	13 251	14 079	20,3	39,5	20,2	33,7
Borçka	6 543	6 102	7 678	9 008	-14,0	32,8	53,3	38,9
Hopa	11 315	11 507	13 811	15 445	3,4	26,1	37,3	29,4
Murgul	-	4 278	4 766	3 801	-	15,4	-75,4	-11,8
Şavşat	4 916	4 850	7 847	7 325	-2,7	68,7	-22,9	41,2
Yusufeli	3 964	3 954	6 364	6 105	-0,5	68,0	-13,8	43,4
Toplam	58 302	66 097	79 896	84 198	25,1	27,1	17,5	24,2
Türkiye (Kent)								26,8
DKB (Kent)								28,5

*Murgul ilçesi 1985 nüfus sayımında Borçka ilçesine bağlı olduğundan, 1985 nüfusu Borçka ilçesi nüfusu içerisinde gösterilmemiştir.

Kaynaklar :

DİE, 1987. GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 20.10.1985, (ARTVİN), DİE Yayın No: 1237, Ankara.

DİE, 1999. 1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, DİE Yayın No: 2281, Ankara.

DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No:2498, Ankara.

URL-3.

Öte yandan, Artvin İlinde ilçe merkezlerine bağlı köylerin ve DKB köylerinin her ikisinin ortalama yıllık nüfus artış hızları (sırasıyla -% 30.9 ve -% 6.4), Türkiye köyleri ortalama yıllık nüfus artışının (% 4,21) oldukça altında kalmıştır (Tablo 5).

Özellikle Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5 yardımıyla, Artvin'e bağlı ilçe merkezleri ve bunlara bağlı köylerin nüfus durumları ilçeler bazında ayrı ayrı aşağıda irdelenmiştir.

Tablo 5. Artvin İlçe Merkezlerine Bağlı Köylerin Toplam Nüfusları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (%)

İlçe	1985	1990	1997	2000	R ₁₉₈₅₋₁₉₉₀	R ₁₉₉₀₋₁₉₉₇	R ₁₉₉₇₋₂₀₀₀	R ₁₉₉₀₋₂₀₀₀
Merkez	13 702	13 913	12 183	11 415	3,1	-19,0	-21,7	-19,8
Ardanuç	16 110	12 730	9 128	9 199	-47,1	-47,5	2,6	-32,5
Arhavi	9 937	8 303	4 640	5 268	-35,9	-83,1	42,3	-45,5
Borçka	38 899	24 227	17 784	18 646	-94,7	-44,2	15,8	-26,2
Hopa	20 149	19 355	16 835	17 139	-8,0	-19,9	6,0	-12,2
Murgul	-	7 673	4 641	4 742	-	-71,8	7,2	-48,1
Şavşat	33 511	27 429	18 277	18 299	-40,1	-58,0	0,4	-40,5
Yusufeli	35 728	33 106	23 790	23 028	-15,2	-47,2	-10,9	-36,3
Toplam	168 036	146 736	107 278	107 736	-27,1	-44,7	1,4	-30,9
Türkiye (Köy)								4,2
DKB (Köy)								-6,4

*Murgul ilçesi 1985 nüfus sayımında Borçka ilçesine bağlı olduğundan, 1985 nüfusu gösterilmemiştir.

Kaynaklar :

1) DİE, 1987. GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 20.10.1985, (ARTVİN), DİE Yayın No: 1237,Ankara.

2) DİE, 1999. 1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, DİE Yayın No: 2281, Ankara.

3) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No:2498, Ankara.

4) URL-4.

2.1.2.1.1 Artvin Merkez İlçe

Artvin merkezin toplam nüfusu (ilçe merkezi+köyler), 1985-2000 döneminde, değişken bir yapı göstermiştir. Öte yandan, burası en fazla nüfusa sahip ilçe olma özelliğiyle birlikte, 1990-2000 döneminde, il genelinde en yüksek nüfus artış hızına sahip üçüncü ilçe konumundadır. (Tablo 3). Yine 1990-2000 döneminde, 1997 nüfus sayımı hariç tutulursa, Artvin merkez ilçe nüfusunda sürekli bir artış görülmektedir. Bununla birlikte, 1990-2000 döneminde yıllık nüfus artış hızı %13,1 ile Türkiye yıllık kentsel nüfus artış hızından (% 26.81) daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir (Tablo 4). Artvin merkez ilçede 1997-2000 yılları arasında ortaya çıkan yaklaşık % 15'lik nüfus artışında özellikle Deriner Barajı inşaatının başlamasının etkili olduğu söylenebilir. Öte yandan, Artvin ilçe merkezine bağlı köylerde ise, 1985-1990 dönemindeki %1,5'lik nüfus artışı dışında il geneline paralel şekilde sürekli bir nüfus kaybı söz konusudur (Tablo 5).

2.1.2.1.2 Ardanoç İlçesi

Ardanoç ilçesi toplam nüfus açısından, en düşük nüfusa sahip ikinci ilçe konumunda olmasının yanı sıra, 1985-2000 döneminde sürekli nüfus kaybına uğramıştır (Tablo 3). Ardanoç ilçe merkezinin nüfus artış hızı, 1990-2000 döneminde, Türkiye yıllık kentsel nüfus artış hızının (% 26.81) altında kalmasının yanı sıra, il genelinde nüfus artış hızı en düşük ikinci ilçe merkezi konumundadır (Tablo 4). Benzer şekilde, 2000 yılı baz alındığında en düşük nüfusa sahip ikinci ilçe merkezi olma özelliğine de sahip olan Ardanoç'a bağlı köylerde, 1997-2000 periyodunda görülen % 0,8'lik cüzi bir nüfus artışı ihmal edilirse, sürekli bir nüfus kaybı söz konusudur (Tablo 5).

2.1.2.1.3 Arhavi ve Hopa İlçeleri

Arhavi ve Hopa ilçelerinin her ikisi de, bir önceki nüfus sayımına oranla, 1990 ve 1997 yıllarında nüfus kaybederken, 2000 yılında nüfusları artmıştır. Öte yandan, Hopa ilçesi Artvin merkezden sonra, en yüksek nüfusa sahip ikinci ilçe özelliğindedir (Tablo 3). Artvin ilinde, 1985-2000 periyodunda, nüfusu sürekli artış gösteren sadece iki ilçe merkezi bulunmaktadır. Bunlar Arhavi ve Hopa olup, her iki ilçe merkezinin de 1990-2000 periyodu yıllık nüfus artış hızları (sırasıyla % 33,7 ve % 29.4), Türkiye yıllık kentsel nüfus artış hızı (% 26.81) ve Artvin ilçe merkezleri yıllık ortalama nüfus artış hızından (% 24.2) daha yüksektir. Öte yandan, ilçe merkezleri arasında 2000 yılı itibariyle Artvin merkezin ardından, sırasıyla Hopa ikinci, Arhavi üçüncü en yüksek nüfusa sahip ilçe konumundadırlar (Tablo 4). Ayrıca, yine aynı dönemde her iki ilçe merkezine bağlı köylerin yıllık nüfus artış hızları negatif olup, Arhavi nüfus artış hızı en düşük ikinci ilçe konumundadır. Bir başka ifadeyle, Arhavi 1990-2000 döneminde İl genelinde, köylerinden en yüksek oranda göç veren ikinci ilçe özelliğine sahiptir (Tablo 5).

2.1.2.1.4 Borçka İlçesi

Borçka ilçesinin 1985-1997 döneminde sürekli azalış gösteren nüfusu, 1997-2000 döneminde artmıştır. Bununla birlikte, 1990-2000 dönemindeki nüfus artış hızı negatif değere sahiptir. Bir başka ifadeyle, ilgili dönemde bir nüfus kaybı söz konusudur (Tablo 3). 1990 yılı nüfusu göz ardı edilirse, sürekli bir nüfus artışı gösteren Borçka ilçe merkezi,

1990-2000 periyodu dikkate alındığında; gerek Türkiye yıllık kentsel nüfus artış hızı (% 26.81) ve gerekse Artvin ilçe merkezleri yıllık ortalama nüfus artış hızından (% 24.2) daha yüksek bir nüfus artış hızına (% 38,9) sahip olduğu ve aynı zamanda Artvin genelinde üçüncü en yüksek nüfus artış hızına sahip ilçe merkezi olduğu görülmektedir (Tablo 4). Borçka'ya bağlı köylerde ise 1997 yılına kadar sürekli bir nüfus kaybı var iken, 1997-2000 döneminde yaklaşık % 5'lik bir nüfus artışı gerçekleşmiştir (Tablo 5). Gerek Borçka ilçe merkezi ve gerekse bağlı köylerde 1997-2000 döneminde görülen nüfus artışında, Borçka ve Muratlı Barajlarının inşası ve 1999 Düzce depreminin önemli etkisi olduğu ifade edilebilir.

2.1.2.1.5 Murgul İlçesi

Murgul ilçesi Artvin'e bağlı en düşük nüfuslu ilçe olması yanında, aynı zamanda sürekli nüfus kaybeden bir ilçe özelliğiyle de dikkati çekmektedir (Tablo 3). Murgul ilçe merkezi ise diğer ilçe merkezleri arasında bir çok özelliğiyle öne çıkmaktadır. Örneğin, Artvin ili genelinde 1990-2000 periyodunda nüfus artış hızı negatif olan, bir başka ifadeyle, göç veren tek ilçe merkezi konumunda olmasının yanı sıra, 2000 yılı itibarıyla en düşük nüfusa sahip ilçe merkezi olma özelliğine de sahiptir (Tablo 4). Murgul ilçe merkezinde ortaya çıkan nüfus kaybının başlıca nedenleri arasında, ilçe halkının başlıca istihdam kaynağı olan ve Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. tarafından işletilen bakır madeni fabrikasının kapanma noktasına gelmiş olmasıdır. Öte yandan, Murgul köyleri, 1997-2000 yılları arasında meydana gelen % 2,2'lik nüfus artışına karşılık, diğer ilçelerin köy nüfuslarıyla karşılaştırıldığında en düşük düzeyde nüfusu barındırmaktadır (Tablo 5).

2.1.2.1.6 Şavşat İlçesi

Şavşat ilçesi yıllık nüfus artış hızı tüm dönemlerde negatif değerler veren, bir başka ifadeyle sürekli nüfus kaybeden bir ilçe konumundadır (Tablo 3). İlçe merkezinin nüfusu değişken bir yapı göstermekle birlikte, 1990-2000 dönemindeki % 41,2'lik nüfus artış hızı, hem Türkiye kent nüfusu yıllık artış hızı ve hem de Artvin ilçe merkezlerinin yıllık nüfus artış hızının üzerindedir (Tablo 4). Aynı zamanda, söz konusu dönemdeki en yüksek nüfus artış hızına sahip ikinci ilçe olma konumundadır. İlçeye bağlı köylerde 1997-2000 dönemindeki cüzi nüfus artışı ihmal edilirse, sürekli bir nüfus kaybı yaşanmıştır (Tablo 5). Öyle ki, söz konusu ilçe, 1990-2000 döneminde, köylerinin nüfus artış hızı en düşük üçüncü ilçe özelliğindedir.

2.1.2.1.7 Yusufeli İlçesi

Yusufeli ilçesi de Şavşat gibi sürekli nüfus kaybeden bir ilçe özelliğindedir. Buna karşılık, yine de en yüksek nüfusa sahip üçüncü ilçe konumundadır (Tablo 3). Yusufeli ilçe merkezinin nüfusu değişken bir yapı göstermekle birlikte, 1990-2000 döneminde % 43,4'lük nüfus artış hızıyla en yüksek nüfus artış hızına sahip ilçe merkezi olmuştur (Tablo 4). Öte yandan, Yusufeli köyleri sürekli nüfus kaybetmesi yönüyle de diğer ilçelere bağlı köylerden ayrılmaktadır. Ancak yine de köy nüfusu en yüksek olan ilçe Yusufeli olmaktadır (Tablo 5).

2.1.2.2 Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

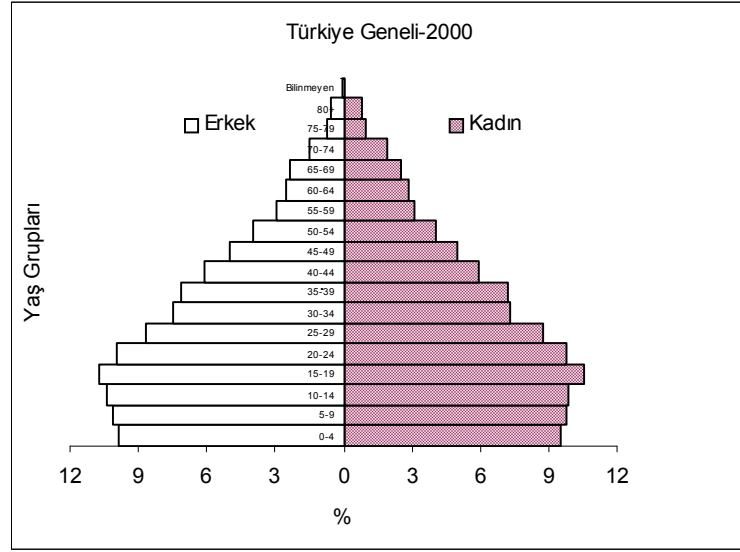
2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları yardımıyla, Artvin ili nüfusunun yaş ve cinsiyete göre oransal dağılımı yerleşim yeri tipleri de göz önünde bulundurularak Tablo 6'da sunulmuştur. Yine, 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları yardımıyla hazırlanan Türkiye nüfusuna ait yaş piramidi Grafik 1'de görülmektedir.

Bir toplumun yaş ve cinsiyet dağılımını değerlendirmek için kullanılan görsel araçlardan biri yaş piramididir. İdeal görünümü yukarı doğru yavaş yavaş incelen, her üst basamağı bir öncekinden daha kısa olan yaş piramidinin gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerde görünümü farklıdır. Yaş piramidi gelişmemiş ülkelerde doğurganlığın yüksek, genç nüfusun kalabalık olduğunu gösteren geniş tabanlı, yaşlı nüfusun az, ortalama ömrün kısa olduğunu gösteren basık görünümlü bir üçgendir. Gelişmiş ülkelerde ise düşük doğurganlığı gösteren dar tabanlı, ortalama ömrün uzun olduğunu gösteren daha yüksek, daha kalabalık yaşlı nüfusu gösteren yamuk görünümündedir. Türkiye geneli için yaş piramidinin görünümü, bu ideal görünüme yaklaşma eğilimindedir (Grafik 1). Tabanı geniş, basık bir piramit, gelişmemiş ülkelerin genç nüfusundaki çokluğu ve ortalama yaşam süresinin kısalığını gösterir. Piramidin en alt basamaklarının üsttekilerden daha kısa oluşu, az gelişmiş ülkelere özel bir görünüm olup, yeni doğan bebeklerin hemen nüfusa kaydedilmediklerini gösterir. İleri yaşlarda kadın nüfusunun fazlalığı, kadınların erkeklere göre daha uzun ömürlü olmalarındandır (Ulusoy, 2002).

Tablo 6. Artvin İlinde Yerleşim Yeri Tiplerinde Nüfusun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

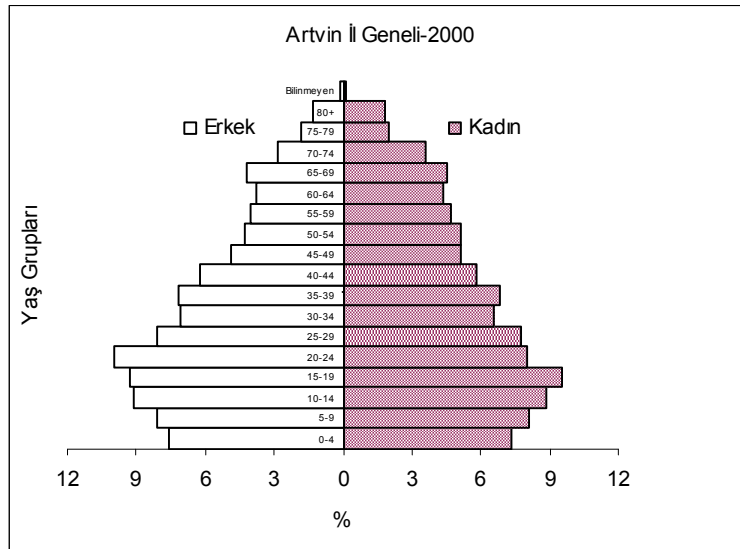
Yaş grubu	Kent merkezi			İlçe merkezleri			Köyler			İl toplamı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	6,5	7,5	7,0	7,7	8,0	7,8	7,8	6,9	7,3	7,6	7,3	7,5
5-9	7,4	8,8	8,0	8,8	9,5	9,1	7,9	7,2	7,5	8,1	8,1	8,1
10-14	9,7	10,5	10,1	11,5	11,3	11,4	7,5	7,4	7,4	9,1	8,9	9,0
15-19	13,2	12,4	12,8	10,0	9,8	9,9	8,0	8,7	8,3	9,3	9,5	9,4
20-24	11,6	8,9	10,4	12,1	8,3	10,3	8,4	7,6	8,0	10,0	8,0	9,0
25-29	10,0	8,9	9,5	8,3	8,7	8,5	7,5	7,2	7,3	8,1	7,8	8,0
30-34	8,4	8,3	8,3	7,8	8,4	8,1	6,3	5,3	5,8	7,1	6,6	6,8
35-39	8,9	9,0	9,0	8,1	7,9	8,0	6,1	5,8	6,0	7,2	6,8	7,0
40-44	7,4	7,3	7,3	7,0	6,3	6,7	5,4	5,2	5,3	6,2	5,8	6,0
45-49	5,8	4,9	5,4	5,1	4,7	4,9	4,6	5,4	5,0	4,9	5,1	5,0
50-54	3,6	3,3	3,5	3,5	4,0	3,7	5,0	6,1	5,6	4,3	5,1	4,7
55-59	2,1	2,3	2,2	2,7	3,2	2,9	5,2	6,0	5,6	4,0	4,7	4,4
60-64	1,5	2,1	1,8	2,3	2,6	2,4	5,3	5,8	5,6	3,8	4,4	4,1
65-69	1,6	2,2	1,9	2,2	2,7	2,4	6,2	5,8	6,0	4,2	4,5	4,4
70-74	0,9	1,8	1,3	1,5	2,2	1,8	4,0	4,6	4,3	2,8	3,6	3,2
75-79	0,7	0,9	0,8	0,8	1,2	1,0	2,7	2,6	2,7	1,8	2,0	1,9
80+	0,5	0,7	0,6	0,6	1,1	0,9	2,0	2,3	2,2	1,3	1,8	1,6
Bilinmeyen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam	12 514	10 643	23 157	31 957	29 084	61 041	52 128	55 608	107 736	96 599	95 335	191 934

Kaynak: DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No: 2498, Ankara.

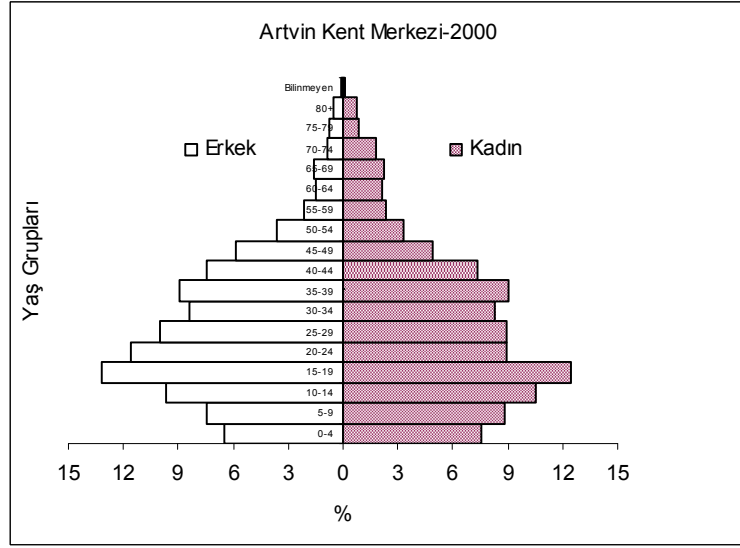

Şekil 1. Türkiye Yaş Piramidi

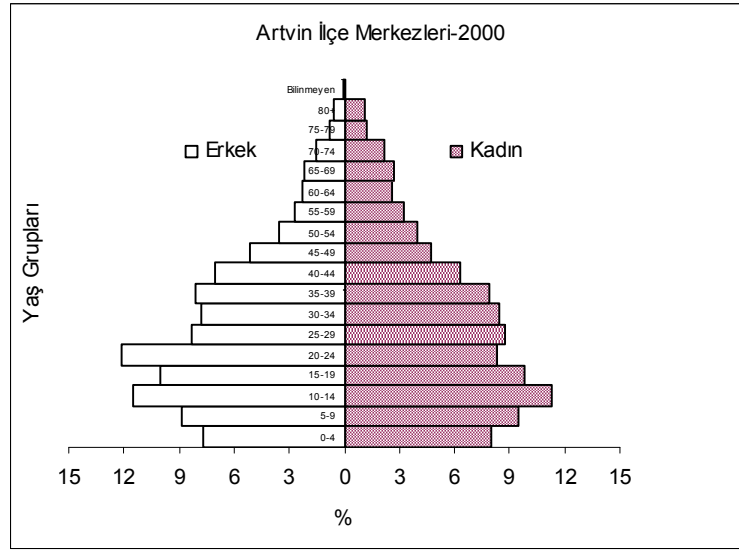
Aşağıda sırasıyla yer alan ve Artvin İline ilişkin yaş piramitlerini gösteren Grafik 2, Grafik 3, Grafik 4 ve Grafik 5 incelendiğinde; il genelinde, kent merkezinde, ilçe merkezlerinde ve köylerde 0-4 yaş grubu nüfusun 5-9 yaş grubu nüfustan daha az olduğu hemen göze çarpmaktadır. Bu tabloyu, son yıllarda Artvin ilinde doğurganlık hızının azaldığının bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Şekil 2. Artvin İl Geneli İçin Yaş Piramidi

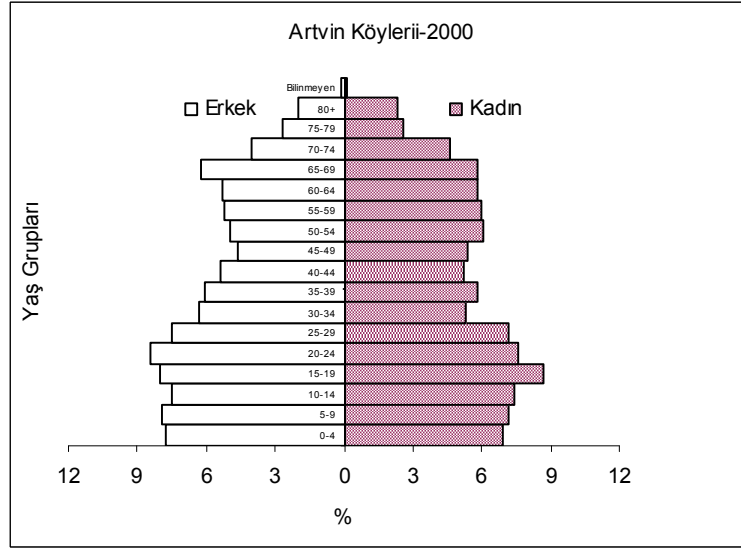

Şekil 3. Artvin Kent Merkezi İçin Yaş Piramidi

Şekil 4. Artvin İlçe Merkezleri İçin Yaş Piramidi

Gerek Tablo 6 ve gerekse yaş piramidi grafikleri incelendiğinde; Artvin ili genelinde en kalabalık yaş grubu, Türkiye geneline paralel bir şekilde 15-19 yaş grubu olarak ortaya çıkmaktadır. Yine, Türkiye geneline paralel şekilde kent merkezi ve köylerde en kalabalık yaş grubu; 15-19 yaş grubu iken, ilçe merkezlerinde ise 10-14 yaş grubu olarak görülmektedir.

Şekil 5. Artvin Köyleri İçin Yaş Piramidi

Artvin ilinin 2000 yılındaki nüfus piramidi (Grafik 2), 1955 yılındaki nüfus piramidinden* çok farklı bir yapıdadır. 2000 yılındaki piramidin en önemli özelliği, 15 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe o kuşakların nüfusunun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğum sayısının azaldığı durumlarda görülür. 2000 yılındaki nüfus piramidinin bir diğer önemli özelliği de, ölüm oranındaki azalmaya bağlı olarak 2000 yılında ileri yaşların nüfusundaki azalmanın 1955 yılındakinden daha yavaş olmasıdır (DİE, 2001). Artvin ili geneli için 2000 yılı nüfus piramidinin sahip olduğu bu özellikler, Türkiye yaş piramidinde de (Grafik 1) görülmektedir. Hatta, Artvin İlinde ölüm oranındaki azalma Türkiye genelinden daha fazladır. Dolayısıyla, Artvin ili yaş piramidi, bu haliyle gelişmiş ülkelerin ideal yaş piramidi görünümünü Türkiye geneline oranla daha çok andırmaktadır.

Artvin ili için Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak, yerleşim yeri tipi ve yaş gruplarına göre nüfusun dağılımı (1990 ve 2000 yılları için), medyan yaş ve yaş bağımlılık oranına ilişkin bilgiler Tablo 7’de sunulmaktadır.

Artvin ilinde, 1990’dan 2000 yılına gelinceye kadar, tüm yerleşim birimlerinde 15 yaş altı nüfusun toplam nüfus içindeki oranında azalma gerçekleşmiştir. Nitekim, il genelinde söz konusu oran 1990 yılında % 30,8 iken, 2000 yılında % 24,6 olmuştur. Benzer şekilde, aynı dönem için Türkiye genelinde de bir azalış söz konusudur. Buna karşılık, 2000 yılında 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (% 11.1), Türkiye ortalamasının (% 5,7) üzerinde olmakla birlikte, hem Artvin ve hem de Türkiye’de 1990-2000 döneminde söz konusu oran artmıştır (Tablo 7).

* Artvin ilinin 1955 yılındaki nüfus piramidine burada yer verilmemiş olmakla birlikte, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN) adlı çalışmadan (Şimşek, 2004) elde edilebilir.

Tablo 7. Yerleşim Yeri Tiplerinde Nüfusun Büyük Yaş Gruplarına Dağılımı, Medyan Yaş ve Yaş Bağımlılık Oranı

Yaş grubu	Kent merkezi (%)		İlçe merkezleri (%)		Köyler (%)		Toplam (%)		Türkiye (%)	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2000
-15	32,1	25,1	30,7	28,4	30,3	22,3	30,8	24,6	34,96	29,8
15-64	64,7	70,3	61,2	65,4	60,3	62,5	61,5	64,4	60,69	64,5
65+	3,1	4,7	8,2	6,2	9,4	15,2	7,7	11,1	4,36	5,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Medyan yaş	-	-	-	-	-	-	24,83	29,40	22,21	24,8
Top. yaş bağ. oranı	54,5	42,3	63,4	52,9	65,8	60,0	62,5	55,4	64,7	55,1

Kaynaklar:

1) DİE, 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Artvin, DEİ Yayın No: 2129, Ankara.

2) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın No: 2498, Ankara.

3) URL-4.

Özetle, iki nüfus sayımı arasında Artvin ilinde 15 yaş altı çocuk nüfusun oranı azalırken, 65 yaş üstü yaşlı nüfus oranında artış gerçekleşmiştir. Her iki kesim de çalışamayacak çağıdaki nüfusu temsil etmekle birlikte, hem 1990 ve hem de 2000 yıllarında özellikle Artvin iline ilişkin yaşlı nüfus oranının Türkiye genelinden fazla olması, Artvin ilinde ortalama ömrün Türkiye ortalamasının üzerinde olmasıyla açıklanabilir.

Öte yandan, 1990-2000 periyodunda aktif nüfus olarak da adlandırılan 15-64 yaş grubu nüfus oranı Artvin ilinde Türkiye geneline benzer şekilde artış göstermiş ve 2000 yılında Türkiye ile yaklaşık aynı orana ulaşmıştır (Tablo 7).

Medyan yaş göz önüne alındığında ise, nüfusun yarısının; Artvin ilinde 29,4 ve Türkiye genelinde ise 24,8 yaşından daha küçük olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 7). Bir başka ifadeyle, Artvin ilinde Türkiye geneline göre nüfusun daha yaşlı olduğu, böyle bir sonucun ortaya çıkmasında da özellikle çalışma çağına giren genç nüfusun iş bulmak amacıyla ili terk etmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Nüfusu ekonomik açıdan değerlendirirken göz önüne alınması gereken en önemli değişkenlerden biri de yaş bağımlılık oranıdır. Yaş bağımlılık oranı; toplam yaş, genç ve yaşlı bağımlılık oranı olmak üzere üç farklı şekilde hesaplanabilmektedir. Bunlardan yaygın olarak kullanılanı, genç ve yaşlı bağımlılık oranını da içine alan toplam yaş bağımlılık oranıdır. DİE tarafından toplam yaş bağımlılık oranı ya da bağımlılık oranı; 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için 0-14 ile 65 ve daha yukarı yaş gruplarındaki kişi sayısı (DİE, 2003) olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, bağımlılık oranını; bir ekonomide aktif nüfus içerisinde, aktif olmayan nüfusun ya da kendisi dışında bakmak zorunda olduğu nüfusun oranı şeklinde ifade etmek de mümkündür. Söz konusu oran, gelişmiş ülkelerde genellikle düşük, buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde ise nispeten daha yüksektir. Nitekim, bu oran 2000 yılı itibarıyla Almanya (% 47,4), Fransa (% 50,8) ve İngiltere (% 50,3) gibi gelişmiş ülkelerde ortalama % 50'ler civarında seyrederken (URL-5), Türkiye'de ise Tablo 7'den de görüleceği üzere % 55,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Öte yandan, ekonomik açıdan topluma yük olan nüfus büyüklüğünü gösteren bağımlılık oranı, 2000 yılı itibarıyla Artvin (% 55,4) ve Türkiye'de (%55,1) birbirine oldukça yakın değerdedir. Bununla birlikte, aynı oran kent ve ilçe merkezinde Türkiye ortalamasının

altında, köylerde ise Türkiye ortalamasının üzerindedir. Hatta kent merkezinde gelişmiş ülkeler ortalamasının da altında ve ilçelerde ise bu ülkelerin ortalamasına yakın bir değer söz konusudur (Tablo 7). Artvin ilinde, özellikle köylerin 15 yaş altı nüfus oranı açısından en düşük ve 65 yaş üzeri nüfus oranı açısından ise en yüksek oranlara sahip olması, daha önce de ifade edildiği gibi, köylerden dışarı doğru yaşanan yoğun nüfus göçünün bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Özetle, bağımlılık oranı açısından bakıldığında özellikle Artvin kent merkezi ve ilçe merkezlerinin, gelişmiş ülkelere yakın ve hatta altında oranlarla oldukça avantajlı bir konumda oldukları ifade edilebilir.

2.1.2.3 Medeni Durum

Artvin ili nüfusu yerleşim yerleri itibariyle medeni durum açısından değerlendirildiğinde, il merkezinde % 58, ilçe merkezlerinde % 58,6, köylerde % 64,9 ve il genelinde ise % 62,1 oranında evli olanların tüm yerleşim yerlerinde en fazla paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 8).

Öte yandan, Türkiye’de 12 yaş ve üstü kadın nüfusun % 69 gibi büyük bir kısmının evli statüsünde (Ulusoy, 2002) olduğu göz önünde bulundurulursa, Artvin merkezde kadınlar için bu payın % 60,2, ilçe merkezlerinde % 61,1, köylerde % 63,6 ve il genelinde ise % 62,5 olmak üzere Türkiye ortalamasının altında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Cinsiyete Göre Medeni Durumun Oransal Dağılımı (%)

Medeni durum	Kent merkezi			İlçe merkezleri			Köyler			İl Genel		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Hiç evlenmemiş	42,3	32,4	37,9	42,0	29,6	36,2	30,4	23,8	27,0	35,8	26,5	31,1
Evli	56,2	60,2	58,0	56,4	61,1	58,6	66,2	63,6	64,9	61,7	62,5	62,1
Boşanmış	0,4	0,6	0,5	0,3	0,7	0,5	0,4	0,5	0,4	0,3	0,5	0,4
Eşi ölmüş	1,0	6,8	3,6	1,1	8,4	4,6	3,0	12,1	7,7	2,1	10,4	6,3
Bilinmeyen	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toplam	Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Frekans	10 358	8 518	18 876	25 335	22 700	48 035	42 357	46 250	88 607	78 050	155 518

Kaynak: DİE, 2001, 2000GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

Yine, Artvin kent merkezi, ilçe merkezleri ve köyler ile il genelinde kadınlarda boşanma oranlarının (sırasıyla % 0,6, % 0,7, % 0,5, % 0,5), Türkiye ortalaması olan % 1,5’in (Ulusoy, 2002) hayli altında kaldığı, bir başka ifadeyle tüm yerleşim yerlerinde boşanmış nüfus oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye geneliyle kıyaslandığında, Artvin ilinde yapılan evliliklerin çok daha sağlam olduğu ve kolayca yıkılmadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Artvin ilinde tüm yerleşim birimlerde, eşi ölmüş yani dul olarak nitelendirilen kadınların oranı, erkeklerden çok daha yüksektir (Tablo 8). Bu noktada, özellikle tekrar evlenme konusunda kadınların erkeklerden daha çekimser bir tavır sergilemelerinin etkili olduğu düşünülebilir.

2.1.2.4 Eğitim

Kişinin eğitim düzeyi insan davranışlarından pek çoğunu yüksek korelasyon ile açıklayan bir değişkendir. Bu nedenle eğitim düzeyi, ülkelerin sosyal kalkınmışlık düzeyini ölçmekte kullanılan insani gelişmişlik indeksini oluşturan üç değişkenden biridir (Ulusoy, 2002).

Artvin İlinde okuma yazma bilen ve bilmeyenlerin oransal dağılımı Tablo 9'da sunulmuştur. Artvin ilinde okuma yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinde olduğu gibi her iki cinsiyet için de artış göstermiş ve 1940 yılında erkeklerin sadece % 43,9'u, kadınların ise % 12'si okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 94,3, kadınlarda ise % 79,2'ye yükselmiştir. Söz konusu dönemde kadın nüfusun okuryazarlık oranı, erkek nüfusa oranla daha hızlı artmıştır (DİE, 2001). 2000 yılında Türkiye genelinde ise, kadınlarda % 80,6 ve erkeklerde % 93,8'lik okuma yazma oranı söz konusudur. Genelde bakıldığında, 2000 yılı itibariyle Artvin ilinde okuma yazma bilenlerin oranı % 86,8 ile % 87,3'lük Türkiye ortalamasının çok az altında kalmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Artvin İlinde Cinsiyete Göre Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyenlerin Oransal Dağılımı (%)

Eğitim Durumu	Kent merkezi		İlçe merkezleri		Köyler		İl geneli			Türkiye			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Top.	Erkek	Kadın	Top.	
Okuma yazma bilmeyen	2,6	9,6	3,1	12,2	7,9	27,2	5,6	20,7	13,2	6,1	19,4	12,7	
Okuma yazma bilen	Okul bitirmeyen	14,6	19,1	19,7	22,4	18,6	18,2	18,4	19,6	19,0	21,5	21,5	21,5
	Okul bitiren	82,8	71,1	77,0	65,1	73,4	54,4	75,8	59,5	67,7	72,3	59,1	65,8
	Mezuniyeti bilinmeyen	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Toplam	97,4	90,2	96,8	87,6	92,0	72,7	94,3	79,2	86,8	93,8	80,6	87,3
Okuma yazma durumu bilinmeyen	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	
Toplam	Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Frekans	11 522	9 676	29 023	26 265	47 190	50 953	87 735	86 894	174 629	30 245 445	29 613 798	59 859 243

Not: Eğitim durumu bilgileri 6 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsamakta olup, tablonun son üç sütununda yer alan okuma yazma durumu bilinmeyenler ve okul durumlarına ilişkin detaydaki bilgilere Türkiye geneli için ulaşılamadığından ilgili hücreler boş bırakılmıştır.

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfus Sosyale ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No: 2498, Ankara.
- 2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Öte yandan, Artvin ilinde tüm yerleşim yerlerinde okuma yazma bilmeyenler içinde kadın nüfusun payı, erkek nüfustan oldukça fazladır. Hatta, il genelinde okuma yazma bilmeyen kadın nüfus (% 20,7), erkeklerin (% 5,6) yaklaşık 4 katına karşılık gelmektedir. Benzer şekilde, Artvin ilinde okuma yazma bilen nüfus içinde okul bitirenler arasında da kadın nüfusun oranı (%59,5), erkek nüfus oranından (% 75,8) oldukça düşüktür (Tablo 9).

Tablo 10. Artvin Erkek Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Eğitime Göre Oransal Dağılımı (%)

Yaş grubu	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen								Okuma yazma durumu bilinmeyen	Toplam	
		Bir okul bitirmeyen	İlkokul+ilköğretim	Ortaokul+ortaokul dengi meslek okulu	Lise	Lise dengi meslek okulu	Yüksek öğretim	Mezuniyeti bilinmeyen	Yüzde		Frekans	
6-9	16,9	83,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	6 350	
10-14	0,9	82,7	16,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	8 779	
15-19	1,2	3,2	53,7	14,1	18,6	8,8	0,1	0,1	0,1	100,0	8 982	
20-24	2,0	1,2	29,4	17,3	31,0	12,1	7,0	0,1	0,1	100,0	9 708	
25-29	1,6	0,8	31,9	15,8	22,1	11,7	16,0	0,0	0,0	100,0	7 815	
30-34	1,5	1,1	36,8	19,1	18,4	9,4	13,7	0,0	0,0	100,0	6 847	
35-39	1,8	1,2	39,3	18,9	20,6	9,1	9,0	0,1	0,0	100,0	6 908	
40-44	2,1	1,3	43,2	15,0	18,6	9,1	10,7	0,0	0,1	100,0	5 964	
45-49	3,3	2,1	51,6	12,0	14,7	5,7	10,5	0,1	0,0	100,0	4 746	
50-54	4,1	4,2	61,3	9,6	8,0	4,4	8,3	0,0	0,0	100,0	4 178	
55-59	5,6	7,4	65,6	7,0	4,7	2,7	6,9	0,0	0,0	100,0	3 866	
60-64	9,3	10,7	68,4	4,3	2,0	1,8	3,3	0,0	0,0	100,0	3 673	
65+	21,5	20,2	51,9	2,8	0,8	1,5	1,2	0,1	0,0	100,0	9 842	
Bilinmeyen	10,4	13,0	33,8	16,9	6,5	3,9	9,1	0,0	6,5	100,0	77	
Toplam	Yüzde	5,6	18,4	39,4	10,7	13,2	6,2	6,3	0,0	100,0	-	
	Frekans	4 952	16 184	34 611	9 385	11 568	5 474	5 496	36	29	-	87 735

Kaynak:DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

Artvin erkek nüfusu içerisinde % 16,9 oranında yer alan okuma yazma bilmeyen nüfus henüz okula başlamayanlardan oluşmaktadır. Öte yandan, 10-54 yaşları arasındaki gruplarda okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 5'lerin altında, bir başka ifadeyle, çok düşük oranlarda kalırken, 65 yaş üstü nüfus içinde okuma yazma bilmeyenler ise % 21,5'lik oranla önemli bir yekün oluşturmaktadır. Artvin genelinde erkek nüfusun eğitim durumuna genel olarak bakıldığında, sadece ilkokul+ilköğretim mezunu olanların % 39,4'lük oranla ilk sırada oldukları, bir okul bitirmeyip okuma yazma bilenlerin ise % 18,4 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Yine erkekler arasında okuma yazma bilmeyenler % 5,6 iken, bir yüksek öğretim kurumundan mezun olanlar ise % 6,3 oranındadır (Tablo 10).

Artvin ili kadın nüfusu içerisinde de, erkeklere benzer şekilde, 6-9 yaş grubunda okuma yazma bilmeyenlerin payı % 16,3 olup, henüz okula başlamayanlardan oluşmaktadır. Ancak, kadınlarda 10-29 arası yaş grupları dışındaki tüm gruplarda okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 5'in üzerinde olup, 65 yaş üzeri grupta okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise erkeklerle karşılaştırıldığında yaklaşık 3,4 katlık bir artışla % 72,9'lara ulaşmaktadır. Bir başka ifadeyle, kadınlar arasında erkeklere oranla okuma yazma bilmeyenlerin daha yaygın olduğu belirtilebilir. Diğer taraftan, genel olarak bakıldığında kadınlar arasında, sadece ilkokul+ilköğretim mezunlarının, erkeklerde olduğu gibi fakat onlardan daha yüksek bir oranla (% 43,7) ilk sırada yer aldığı, buna karşılık % 20,7'lik oranla okuma yazma bilmeyenlerin ikinci sırayı aldığı görülmektedir. Kadın nüfus içinde bir yüksek öğretim kurumundan mezun olanlar ise % 2,3'lük oranla erkeklerin yaklaşık üçte birine karşılık gelmektedir (Tablo 11).

İlkokul+ilköğretimden mezun olma oranları dışında, Tablo 10 ve Tablo 11'de yer alan tüm kriterler açısından erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınlar açısından olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Nitekim, 2000 yılı için Türkiye genelinde lise, lise dengi meslek okulu

ve yüksek öğretim mezunu erkek oranı % 26,2 iken (DİE, 2003) il genelinde bu oran % 25,7 (Tablo 10) ile ülke ortalamasının çok az altında gerçekleşmiştir.

Ancak, lise, lise dengi meslek okulu ve yüksek öğretim mezunu oranı kadınlar için Türkiye genelinde % 14,5 iken (DİE, 2003), il genelinde % 11,2 ile (Tablo 11) ülke ortalamasının altındadır. Bir başka ifadeyle, eğitim imkanlarından faydalanma noktasında, ülke genelinde var olan kadın erkek arasındaki dengesizlik, Artvin ilinde de mevcuttur. Hatta, Artvin ilinde kadınlar, eğitim imkânlarından yararlanmaya ilişkin olarak, hemcinslerine ait bir çok kriter açısından Ülke ortalama değerlerinden de geridedirler.

Tablo 11. Artvin Kadın Nüfusunun Yaş Gruplarına ve Eğitime Göre Oransal Dağılımı (%)

Yaş grubu	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen								Toplam	
		Bir okul bitirmeyen	İlkokul-ilköğretim	Ortaokul+ortaokul dengi meslek okulu	Lise	Lise dengi meslek okulu	Yüksek öğretim	Mezuniyeti bilinmeyen	Okuma yazma durumu bilinmeyen	Yüzde	Frekans
6-9	16,3	83,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	6 190
10-14	1,4	81,7	16,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	8 508
15-19	1,5	2,5	63,0	10,1	15,0	7,7	0,1	0,1	0,0	100,0	9 016
20-24	2,3	1,3	48,1	9,3	22,8	9,7	6,3	0,1	0,1	100,0	7 608
25-29	3,5	1,8	60,2	8,2	13,9	4,6	7,5	0,1	0,2	100,0	7 469
30-34	5,6	3,0	62,5	9,1	10,1	3,3	6,2	0,1	0,0	100,0	6 269
35-39	9,3	4,9	64,8	6,8	8,2	2,6	3,2	0,1	0,0	100,0	6 462
40-44	15,0	7,8	63,4	3,7	4,8	1,8	3,4	0,2	0,0	100,0	5 496
45-49	21,3	10,3	61,1	2,2	1,8	1,2	1,9	0,1	0,0	100,0	4 900
50-54	28,6	12,9	55,0	1,2	0,9	0,5	1,0	0,1	0,0	100,0	4 888
55-59	39,0	13,4	45,8	0,6	0,4	0,3	0,3	0,1	0,0	100,0	4 515
60-64	50,2	13,4	35,2	0,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	100,0	4 233
65+	72,9	10,5	16,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	11 258
Bilinmeyen	28,0	11,0	35,4	6,1	9,8	2,4	1,2	0,0	6,1	100,0	82
Toplam	Frekans	20,7	19,6	43,7	4,2	6,6	2,7	2,3	0,1	0,0	
	Yüzde	18 024	17 024	37 945	3 679	5 727	2 360	2 009	88	38	86 894

Kaynak:DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın No: 2498, Ankara.

Öte yandan, eğitim durumunu bir de yerleşim yerleri ve cinsiyet yönünden kısaca değerlendirmek gerekirse, 25 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde en az ortaokul mezunu olanların payı, tüm yerleşim yerlerinde, erkek nüfus için kadın nüfustan oldukça yüksektir. İl merkezinde en az ortaokul mezunu olanların oranı erkeklerde % 62 ve kadınlarda % 32 düzeyinde iken, köylerde bu oran erkeklerde % 23 ve kadınlarda % 5 olmaktadır (DİE, 2001). Dolayısıyla, il genelinde eğitim açısından kadınlar aleyhine olan durum, yerleşim yerleri özelinde de kendini göstermektedir.

2.1.2.5 Çalışma Hayatı

2.1.2.5.1 İstihdam Durumu

Nüfusun çalışma yaşı dışında olmak, öğrenci ya da asker olmak, sosyal yapıya bağlı olarak üretimde bulunup bulunamamak, özürnlük nedeniyle üretici olamamak vb. nedenlerle iş gücüne katılım ve işsizlik oranları değişmektedir. Bu oranlardaki değişiklik oranların tanımına da bağlıdır. Örneğin, istihdam göstergelerine baz olan nüfus, çocuk istihdamı düşünülerek, 7 yaş ve üstü nüfus olarak tanımlandığı gibi, mecburi olan ilköğretim eğitimi göz

önünde tutularak çalışmaya başlama yaşı 12'den başlatılabilmektedir. Öte yandan, 8 yıllık mecburi eğitim gereği, ilköğretim süresi göz önünde tutularak, bundan sonra işe başlama yaşı 15'den de başlatılabilir (Ulusoy, 2002).

Artvin ilinde istihdam edilenlerin sayısında, sürekli bir azalış görülmektedir. Nitekim, 1980-2000 döneminde istihdam edilen nüfus % 18'lik hızla azalmıştır (DİE, 2001). Buna karşılık, 2000 yılı nüfus sayımına göre, Türkiye genelinde % 43 olan istihdam oranı, Artvin ilinde bu oranın üzerinde % 51,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık, ülke genelinde görülen % 6,6'lık işsizlik oranına karşılık, Artvin ilinde % 7'lik bir işsizlik oranı mevcuttur. Bir başka ifadeyle, Artvin'de işgücüne dahil olan nüfus içerisinde her 100 kişiden 7 tanesinin işsiz olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12. Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde 12 Yaş Üstü Nüfusun Cinsiyete Göre İstihdam, İşsizlik ve İşgücüne Katılma Oranları (%)

Oranlar		Artvin				Türkiye
		Kent merkezi	İlçe merkezleri	Köyler	Toplam	
İstihdam	Erkek	60,0	50,5	7,3	62,6	63,3
	Kadın	12,4	8,1	61,6	40,5	23,0
	Toplam	37,4	30,5	66,1	51,6	43,0
İşsizlik	Erkek	7,0	12,1	5,8	7,7	6,6
	Kadın	30,9	33,2	2,3	6,0	6,4
	Toplam	10,8	15,5	4,1	7,0	6,6
İşgücüne Katılma	Erkek	62,4	57,5	75,4	67,9	67,8
	Kadın	17,2	12,2	63,0	43,1	24,4
	Toplam	42,0	36,1	69,0	55,5	45,1

Kaynaklar:

DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Öte yandan, kadınlarda istihdam oranı hem kent merkezi ve hem de ilçe merkezlerinde % 12,4 ve % 8,1'lik oranlarla erkeklerin (sırasıyla % 60 ve % 50,5) oldukça gerisinde kalırken, köylerde kadınların % 61,6'lık oranla erkeklerin (% 7,3) bir hayli önünde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, kadınlarda işsizlik oranı, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde % 30,9 ve % 33,2'lik oranlarla, erkeklerin % 7 ve % 12,1'lik oranlarının çok üzerindedir. Buna karşılık, köylerde ise erkeklerin işsizlik oranı (% 5,8), kadınların (% 2,3) yaklaşık 2.5 katına karşılık gelmektedir (Tablo 12). Dolayısıyla, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde düşük kadın istihdamı oranlarına karşılık, köylerde erkeklerden daha fazla oranda kadın istihdamı söz konusudur.

Türkiye genelinde kadınlarda % 6,4 ve erkeklerde % 6,6'lık bir işsizlik varken (Tablo 12), her iki kesim için de Artvin kent merkezi ve ilçe merkezlerinde bu oranın üstünde, köylerde ise bu oranın altında işsizlik söz konusudur. Köylerde yaşayan erkek ve kadınlarda işsizlik oranının ülke ortalamasının altında çıkmasında, her iki kesimin de yerleşim yerinin özelliğine de bağlı olarak büyük bir çoğunluğunun geçimlik de olsa küçük çaplı tarımsal uğraşlarının olmasından ve bunun da bir çeşit istihdam olarak kaydedilmesinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Artvin ili için 1980, 1985, 1990 ve 2000 yılları baz alındığında istihdam oranlarında görülen belirgin düşüş trendine (sırasıyla % 71,6, % 68,4, % 67,8 ve % 51,6) karşılık,

işsizlik oranlarında da düzenli bir artış (sırasıyla % 2,1, % 3, % 3,7 ve % 7) meydana geldiği görülmektedir (DİE, 2001). Dolayısıyla, işsizlik Artvin için her geçen gün büyüyen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

İşgücündeki nüfusun 12 ve daha yukarı yaştaki nüfusa oranı olarak tanımlanan işgücüne katılma oranı, Artvin ilinde yıllar itibariyle ülkemizdeki genel duruma paralel olarak azalma eğilimi göstermiştir. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksek olmakla birlikte, cinsiyetler arasındaki farkın yıllara göre artması söz konusudur. 1980 yılında erkeklerin işgücüne katılma oranı % 79,4 iken, 2000 yılında bu oran % 67,9'a düşmüştür. Buna karşılık kadınlarda işgücüne katılma oranı % 67,5'ten, % 43,1'e düşmüştür. Bunun en büyük nedenlerinden birisi olarak, tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenlerin sayısındaki azalma gösterilebilir (DİE, 2001).

Diğer taraftan, burada ayrıntılı tablosu verilmemekle birlikte, Artvin ilinde yaş gruplarına göre işgücüne katılma oranı, ülkemizdeki genel yapıya uygun bir durum göstermektedir. Kadınlar için 12-14 yaş grubunda, işgücüne katılma oranı aynı yaş grubundaki erkeklerin iki katı iken; 20-24 yaş grubundan itibaren erkeklerin işgücüne katılma oranı kadınların işgücüne katılma oranından daha fazla olmuştur. Cinsiyetler arası bu farklılığın nedenlerinden biri kadınların evlenme ve çocuk sahibi olmaları nedeniyle işgücünden ayrılmalarıdır. 45 yaşından sonra ise kadınların işgücüne katılma katılımındaki artış nedeniyle bu fark azalmaktadır. Bu durum tüm sayım yıllarında aynı şekilde görülmekle birlikte, 2000 yılında özellikle 20-44 yaş grubunda erkek ve kadınlar arasındaki işgücüne katılım oranındaki fark artmıştır (DİE, 2001).

Tablo 16 incelendiğinde, 2000 yılı itibariyle Türkiye geneline benzer şekilde tüm yerleşim yerleri ve Artvin genelinde kadınların işgücüne katılma oranının (% 43,1) erkeklerinkinden (% 67,9) daha düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye genelinde % 49,2 olan söz konusu oran, Artvin ili genelinde % 55 olarak hesaplanmıştır. Artvin iline bağlı köylerde de işgücüne katılma oranı % 69 ile Türkiye ortalamasının üzerinde, Artvin kent merkezi (% 42) ve ilçe merkezlerinde (% 36,1) ise Türkiye ortalamasının altındadır. Bir başka ifadeyle, köylerde her 100 kadından 63'ü, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde ise her 100 kadından; sırasıyla 17 ve 12'si işgücüne dahil olmaktadır. Bu noktada, özellikle kent ve ilçe merkezlerinde kadınların işgücüne katılma oranlarının bu denli düşük olmasında, özellikle köyden kente göçün yoğun bir şekilde yaşandığı Artvin ilinde, göç sonucu, köylerde tarımsal üretimde çalışan kadınların şehirlerde istihdam dışında ev kadını olarak kalmayı tercih etmelerinin etkili olduğu ifade edilebilir.

Öte yandan, 1997 yılı itibariyle bazı ülkelerin işgücüne katılma oranlarına bakıldığında; İsviçre'de % 84,1 Japonya'da % 78, Kanada'da % 76, ve Fransa'da % 67,5 iken, aynı yıl Türkiye'de işgücüne katılma oranı % 50 (DPT, 2001b) olarak gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'ye benzer şekilde, Artvin ilindeki işgücüne katılma oranı da oldukça düşüktür.

Enformel sektörün, ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışma statülerinin ağırlıklı bir paya sahip olmasının ve kültürel-sosyal nedenlerle kadınların ücretli bir işte çalışmalarının

engellenmesinin (DPT, 2001b) de Türkiye’de ve dolayısıyla Artvin ilinde işgücüne katılımın düşük gözükmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 13’de istihdamda olmayan ve işsiz kesime girmeyen 12 ve daha yukarı yaştaki kişileri kapsayan işgücünde olmayan nüfusa ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Buna göre, Artvin ilinde kadın nüfusun % 73,9’u ev kadını, % 16,5’i öğrenci iken, iş arayıp da son üç ay içinde iş arama kanallarını kullanmayanlar ise sadece % 4,9’a karşılık gelmektedir. Buna karşılık erkek nüfus içinde % 38,2’lik oranla öğrenciler ilk sırayı almaktadır. Ardından % 22,3’lük oranla diğer kategorisini oluşturan özürsüz, yaşlı vb. gelmektedir. Yine, erkekler arasında % 22’lik oranla emekliler de önemli bir yekün tutmaktadır.

Tablo 13. Artvin Yerleşim Yerleri Tiplerinde 12 Yaş Üstü Çalışmayan Nüfusun Cinsiyet ve Çalışmama Nedenine Göre Oransal Dağılımı (%)

	İlçe merkezleri		Kent merkezi		Köyler		İl Geneli			Türkiye			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
İşi olmayan*	8,0	4,6	13,0	4,6	20,7	5,3	15,5	4,9	8,7	5,8	1,1	2,5	
Öğrenci	53,5	22,5	37,6	15,8	33,0	14,8	38,2	16,5	24,4	44,9	13,8	23,1	
Ev kadını	-	68,2	-	75,0	-	75,1	-	73,9	47,1	-	66,2	46,5	
Emekli	22,2	2,4	27,7	2,1	16,0	1,7	22,0	2,0	9,2	23,9	2,4	8,8	
İrad sahibi	1,3	0,2	1,8	0,3	2,5	0,4	2,0	0,3	0,9	1,8	1,8	1,8	
Diğer	14,9	2,1	19,8	2,2	27,7	2,6	22,3	2,3	9,6	23,6	14,7	17,4	
Toplam	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
	Frekans	3 896	7 053	10 769	19 936	10 382	17 091	25 047	44 080	69 127	7 829 000	18 424 000	26 253 000

* İş arayıp, son üç ayda iş arama kanalı kullanmayanları kapsamaktadır.

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.
- 2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Öte yandan, yine Tablo 13’den görüleceği üzere, Artvin ilinde 12 yaş üstü nüfusun işgücüne dahil olmama nedenleri, erkek ve kadınlara göre farklılık göstermekle birlikte, Türkiye geneli ile paralellik arz etmektedir. Nitekim, il genelinde kadınların çalışmaması % 73,9 oranında ev kadını olma nedenine bağlıyken, Türkiye’de de kadınların çalışmama nedenleri arasında ilk sırayı yine % 66,2 ile ev kadınlığı almaktadır. İlde % 38,2’lik oranla erkeklerin çalışmama nedenlerinin başında gelen öğrencilik de, Türkiye genelinde erkeklerin çalışmama nedenlerinin başlıca nedenini (% 44,9) teşkil etmektedir.

2.1.2.5.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı

Artvin ilinde istihdam edilen nüfusun yıllara ve sektörlere göre sayısal ve oransal değişimi Tablo 14’de görülmektedir. Buna göre, 1980-2000 periyodunda, ilde toplam istihdam edilen nüfus, yaklaşık olarak % 31’lik düşüşle, 115 660’tan 80 276’ya gerilerken, aynı dönemde Türkiye genelinde istihdam edilen nüfus yaklaşık % 40 artış göstermiştir.

Tablo 14. İstihdam Edilen Nüfusun Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler		Yıllar							
		1980		1985		1990		2000	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarım	Artvin	88 376	76,4	83 599	74,0	78 729	71,9	48 849	60,9
	Türkiye	11 104 501	60,0	12 118 533	59,0	12 547 796	53,7	12 576 827	48,4
Sanayi	Artvin	8 058	7,0	7 294	6,5	6 548	6,0	4 328	5,4
	Türkiye	2 140 887	11,6	2 345 719	11,4	2 992 864	12,8	3 470 360	13,3
Hizmet	Artvin	14 873	12,9	19 086	16,9	20 100	18,4	22 656	28,2
	Türkiye	4 335 230	23,4	5 235 067	25,5	6 515 508	27,9	8 719 693	33,5
İnşaat	Artvin	3 026	2,6	2 748	2,4	3 251	3,0	4 257	5,3
	Türkiye	765 072	4,1	750 546	3,7	1 184 242	5,1	1 196 246	4,6
İyi tanımlanmamış	Artvin	1 327	1,1	247	0,2	856	0,8	186	0,2
	Türkiye	176 632	1,0	106 921	0,5	141 483	0,6	34 015	0,1
Toplam	Artvin	115 660	100,0	112 974	100,0	109 484	100,0	80 276	100,0
	Türkiye	18 522 322	100,0	20 556 786	100,0	23 381 893	100,0	25 997 141	100,0

Kaynaklar:

1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

2) URL-4.

Öte yandan, Artvin iline sektörler itibariyle bakıldığında, tüm yıllarda istihdam açısından ilk sırayı alma özelliğine sahip olan tarım sektörü ile birlikte sanayi sektöründe gerek istihdam edilenlerin sayısı ve gerekse istihdam edilenlerin oranlarında sürekli bir azalma görülmektedir. Buna karşılık, inşaat ve hizmet sektörlerinde ise istihdam edilenlerin hem sayısı ve hem de oranlarında sürekli bir artış gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde ise tarım sektöründe sayısal olarak artış, fakat oransal düşüş yaşanırken, diğer tüm sektörlerde sayısal ve oransal olarak artış yaşanmıştır.

Artvin ilinde ana ve alt sektörler itibariyle ve yerleşim yeri tiplerine göre istihdam durumu Türkiye geneliyle karşılaştırmalı olarak Tablo 15’de sunulmuştur.

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, Artvin ilinde 12 ve daha yukarı yaştaki toplam istihdam edilen nüfus 80 276 olup, bunun % 8,8’i (7 063) kent merkezinde, % 18,2’si (14 642) ilçe merkezlerinde ve % 73’ü (58 571) ise köylerde bulunmaktadır (Tablo 15).

Öte yandan, Artvin kent merkezinde % 73,1 ve ilçe merkezlerinde ise % 71,8 gibi çalışanların çok önemli bir bölümü hizmet sektöründe faaliyet gösterirken, köylerde ise % 82,2’lik bir kesim tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. Yine, en çok istihdam sağlayan ikinci sektör kent merkezinde inşaat ve ilçe merkezlerinde sanayi iken köylerde ise hizmet sektörü olmuştur (Tablo 15).

Tablo 15. Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Çalışanların Sektörlere Göre Oransal Dağılımı (%)

Sektör ve alt sektörler	Kent merkezi	İlçe merkezi	Köyler	İl geneli	Karadeniz Bölgesi	Türkiye	
TARIM	Ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık	1,9	3,7	82,2	60,9	66,1	48,4
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	0,2	1,3	0,6	0,7	0,8	0,4
	İmalat sanayi	3,4	11,1	2,6	4,2	6,2	12,6
	Elektrik, gaz ve su	1,3	1,4	0,1	0,5	0,3	0,4
	Toplam	6,8	17,5	3,3	5,4	7,3	13,4
HİZMET	Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller	10,4	15,6	1,5	4,8	6,0	9,7
	Ulaştırma, habeleşme ve depolama	4,7	6,6	1,5	2,7	2,2	3,3
	Mali kur. sigorta, taşınmaz mal. ait işler ve kurumları, yard. iş hiz.	4,9	4,7	0,5	1,7	1,4	3,1
	Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler	53,1	44,9	8,5	19,0	12,8	17,5
Toplam	73,1	71,8	12	28,2	22,8	33,6	
İNŞAAT		19,7	10,1	2,4	5,3	4,1	4,6
DİĞER (İyi tanımlanmamış faaliyetler)		0,4	0,6	0,1	0,2	0,1	0,1
TOPLAM	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Frekans	7 063	14 642	58 571	80 276	3 643 299	25 997 141

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (08 - ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.
- 2) ŞİMŞEK, M., 2004. Uygun yatırım Alanları Araştırması ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası AŞ. Araştırma Müdürlüğü, 198 s., Ankara.
- 3) URL-4.

Artvin ilinde % 60,9'luk oranla ilk sırada istihdam oluşturan sektör, Karadeniz Bölgesi (% 66,1) ve Türkiye genelinde (% 48,4) olduğu gibi tarım sektörü olmaktadır. Ancak, sektörün ildeki payı Karadeniz Bölgesinden düşük, Türkiye genelinden yüksektir. Benzer şekilde, Karadeniz Bölgesi (% 22,8) ve Türkiye genelinde (% 33,6) ikinci sırada olan hizmet sektörü, Artvin ilinde de istihdam açısından (% 28,2) ikinci sıradadır (Tablo 15).

Tüm bu bulgulara göre, Artvin ili genelinde, kent merkezinde ve köylerde tarım ve hizmet sektörleri başlıca istihdam alanları olarak öne çıkmaktadır. Ancak, bu durum ilçe merkezlerinde biraz farklılık arz etmektedir. Zira, ilçe merkezlerinde istihdam noktasında, hizmetle birlikte sanayi sektörünün ilk iki sektör arasında yer aldığı görülmektedir. Bunun başlıca nedeni, halihazırda altısı kamu, kalan yedisi de özel sektör olmak üzere il genelinde faaliyet gösteren toplam 13 adet sanayi tesisinin çoğunluğunun ilçe merkezlerinde faaliyet göstermesidir. Buna karşılık, sanayi sektörünün Artvin ekonomisine katkısı ise oldukça sınırlıdır. Sanayi sektörünün yeterince gelişmemesinin nedenleri arasında; ilin konumu, tarım, hizmet ve ticaret sektörlerinden elde edilen sermaye birikiminin sanayi yatırımlarına yönlendirilememesi sayılabilir (Anonim, 2003).

Artvin ili genelinde olduğu gibi Türkiye'de de tarım sektörü önemli bir istihdam kaynağıdır. Ancak, sanayileşmiş ülkelerde bu sektörün istihdamdaki önemi giderek azalmaktadır. Örneğin, 1980'li yılların sonlarında tarım sektörünün toplam istihdamdaki payının, AB ülkelerinde % 8 olduğu belirtilmektedir. Yine, önde gelen bazı OECD ve AB üyesi ülkelere ait 1998 yılına ilişkin veriler incelendiğinde de, söz konusu sektörün toplam istihdamdaki payının % 1,7 ile % 13,5 arasında değiştiği, ancak hiç birinde tarım sektörünün birinci sırada yer almadığı, Türkiye'den sonra tarım sektörünün payının en yüksek olduğu ülkenin % 13,5 ile Portekiz olduğu (Karlık, 1995; DPT, 2001b), ancak bu

ülkede bile tarım sektörünün payının Türkiye ile karşılaştırıldığında çok gerilerde kaldığı ortaya çıkmaktadır.

Bu gerçekler, ülkemizde tarımsal istihdamın çok yüksek, buna karşılık işgücü verimliliğinin çok düşük olduğunu açıklamaktadır. Nitekim, Türk tarımındaki işgücü verimliliği, sanayileşmiş ülkelere göre dört ile on kat daha azdır (Karluk, 1995). Bu nedendir ki, istihdam açısından gerek Türkiye ve gerekse Artvin ilinde ön sıralarda yer almasına karşılık, söz konusu sektör toplam GSYİH'ya katkı açısından aynı derecede öne çıkamamaktadır. Nitekim, 2000 yılı itibariyle Artvin ilinde sektörün % 60,9'luk istihdam katkısına (Tablo 14) karşılık, cari fiyatlarla GSYİH içindeki payı sadece % 22,4 olarak gerçekleşebilmiştir (DİE, 2002).

Artvin ili genelinde tarıma elverişli arazi varlığı il genel alanının % 22'sine karşılık gelmekte olup, bundan mera ve çayır alanlar çıkarıldığında, toplam ekili dikili alan il genel alanının % 7'sini teşkil etmektedir (Anonim, 2003). Ayrıca, ilin topografik yapısının elverişsizliğinden dolayı, tarımsal faaliyetlerin büyük bir bölümü eğimi yüksek arazilerde yürütülmektedir. Bu nedenle, tarım sektöründe il nüfusunun çok büyük bir bölümü istihdam edilmesine rağmen, söz konusu sektörde entansif tarım işletmeciliği yerine, işgücü verimliliği düşük, büyük oranda kendi ihtiyaçlarını karşılamaya dönük, küçük aile işletmeciliği yaygın bir şekilde yürütülmektedir.

Artvin ilinde istihdam edilen nüfusun yapılan işe göre dağılımı Tablo 16 yardımıyla incelendiğinde, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde; tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar, hizmet işlerinde çalışanlar ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler de çalışanlar olmak üzere üç farklı iş çeşidinin öne çıktığı görülmektedir. Buna karşılık, köylerde ise belirgin bir şekilde tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık ile uğraşanların hakimiyeti söz konusudur. Bir başka ifadeyle, kent merkezi ve ilçe merkezlerinden köylere doğru gidildikçe, belirli bir uzmanlık gerektiren işlerle uğraşan nüfusta azalma göze çarpmaktadır.

Öte yandan, il genelinde nüfusun yapılan işlere oransal dağılımı Türkiye değerleriyle karşılaştırıldığında ise, Artvin ilinde sadece tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık alanında çalışan nüfus oranının (% 60,6) Türkiye ortalamasının (% 48,4) üzerinde, diğer tüm işlerde ise altında olduğu görülmektedir (Tablo 16). Bir başka ifadeyle, istihdam noktasında tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık alanında yapılan işler açısından Artvin ilinde belirgin bir hakimiyet söz konusudur.

Tablo 16. Artvin Yerleşim Yeri Tiplerinde Yapılan İşe Göre Nüfusun Oransal Dağılımı (%)

Yapılan iş	Kent mer.	İlçe mer.	Köyler	İl geneli	Türkiye
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve ilgili diğer meslekler	19,1	15,6	3,2	6,9	7,3
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	3,3	2,7	0,4	1,1	1,4
İdari personel ve benzeri çalışanlar	13,2	10,3	1,4	4,1	5,9
Ticaret ve satış personeli	6,2	9,5	0,8	2,9	6,2
Hizmet işlerinde çalışanlar	20,8	15,1	2,8	6,6	7,5
Tarım, hayvancılık, ormancılık ve avcılık işlerinde çalışanlar	1,1	3,1	82,1	60,6	48,4
Tarım dışı üretim faaliyet. çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar	36,2	43,6	9,1	17,8	23,2
Bilinmeyen	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Toplam	%	100,0	100,0	100,0	100,0
	Frekans	7 063	1 462	58 571	80 276

Kaynaklar:

1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

2) URL-6.

Artvin ilinde 2000 yılında istihdam edilen nüfusun % 37,9'u ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta olup, bu oran kadın nüfus için % 79,3 iken, erkek nüfus için % 11,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 17). Halbuki aynı yıl Türkiye genelinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar % 33,8, kadın nüfus içerisinde % 68,8, erkek nüfus içerisinde ise % 13,8 olmuştur (URL-6). Bir başka ifadeyle, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı Artvin ilinde Türkiye genelinden daha fazladır. Benzer durum, kadınlar açısından da söz konusu olmakla birlikte, ilde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan erkek nüfusu oranı Türkiye ortalamasının altındadır.

Tablo 17. Artvin İlinde İşteki Durum ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus

İşteki durumu	Erkek		Kadın		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	23 927	48,9	3 389	10,8	27 316	34,0
İşveren	755	1,5	70	0,2	825	1,0
Kendi hesabına	18 668	38,2	3 036	9,7	21 704	27,0
Ücretsiz aile işçisi	5 527	11,3	24 880	79,3	30 407	37,9
Bilinmeyen	23	0,0	1	0,0	24	0,0
Toplam	48 900	100,0	31 376	100,0	80 276	100,0

Kaynak:DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

Öte yandan, işteki durum açısından bakıldığında, Artvin'de ilk sırayı % 37,9 ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar, ikinci sırayı ise % 34'lük oranla ücretli, maaşlı ve yevmiyeliler oluşturmaktadır Buna karşılık, Türkiye genelinde ücretli çalışanlar % 43,5'lik oranla ilk sırada yer alırken, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar ise % 33,8 ile ikinci sırada gelmektedir (URL-6). Oysa ki, 1997 yılında Kanada, ABD, Japonya, Almanya, İngiltere vb. bir çok gelişmiş ülkede; ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı % 0,5 ile % 5,8 arasında değişirken, ücretli çalışanların oranı ise % 70'lerin üzerinde seyretmektedir (DPT, 2001b). Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan oranlarının, gerek Türkiye ve gerekse Artvin ilinde, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek çıkması, her ikisinde de tarım sektöründe istihdam edilen kırsal nüfusun çok yüksek oranlarda olması ve bu nüfus içerisinde de ücretsiz çalışanların fazlalığıyla açıklanabilir.

2.1.2.5.3 Doğurganlık, Bebek ve Çocuk Ölüm Hızları

Az gelişmiş ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu gençlerden oluşmakta, yaşlı nüfus ise daha düşük bir paya, diğer bir deyimle ekonomik bakımdan üretken olmayan nüfus yüksek bir paya sahip durumda bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tersine bir durum gözlenmekte, doğurganlığın düşüklüğü nedeniyle ve çalışma çağındaki nüfusun payı da düşük, buna karşılık yaşlı nüfusun payı çok yüksek durumda bulunmaktadır (Kocaman, 2002).

Doğumlar bir toplumda zaman içinde nüfus hareketliliğini, nesillerin devamını ve nüfusun gençleşmesini sağlayan hayati olaylardır. Tarih boyunca, 20. yüzyıla kadar ölümlerle birlikte yüksek düzeylerde seyreden doğurganlık Dünya nüfus artış hızının düşük düzeyde seyretmesine neden olmuştur. Özellikle 20. yüzyıl ortalarında gelişen teknolojiye bağlı olarak ölümlerdeki düşüş, bu düşüşe eş zamanlı doğurganlık düşüşü sağlayamayan yerlerde nüfus patlamalarına neden olmuştur. Nüfus artış hızı ekonomik büyüme hızını azaltan bir etken olduğuna ve bugünün doğurganlığının etkileri 15-20 yıl sonra görülebileceğine göre doğurganlık planlama sürecinde önemli bir faktördür (Ulusoy, 2002).

Artvin ilinde doğurganlık düzeyinde gerçekleşen değişim, çocuk-kadın oranına (doğurgan çağıdaki (15-49 yaş) her 1000 kadın için 0-4 yaş grubundaki çocuk sayısı) göre incelendiğinde, doğurgan çağıdaki kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 1960 yılına kadar yükselirken, bu yıldan sonra azalma göstermektedir. 1960 yılında doğurgan çağıdaki her bir 1000 kadına 716 çocuk düşerken, 2000 yılında doğurgan çağıdaki her 1000 kadına 303 çocuk düşmektedir. Aynı yıllarda, Türkiye genelinde doğurgan çağıdaki her 1000 kadına düşen çocuk sayısı ise sırasıyla 698 ve 362 olmuştur. Buna göre, kadın başına düşen çocuk sayısı 40 yıllık dönemde Artvin’de yaklaşık % 58, Türkiye genelinde ise % 48 oranında azalma göstermiştir (DİE, 2001; URL-7).

Doğurganlık düzeyindeki değişimin yorumlanmasında kullanılabilir bir başka gösterge de, doğurganlık döneminin sonu olan 45-49 yaşta bir kadın için ortalama çocuk sayısıdır. Bu gösterge, Artvin ilinde Türkiye’ye paralel şekilde doğurganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir. Nitekim, 1970’li yıllarda 45-49 yaşta kadınlar Artvin’de ortalama 5,1, Türkiye’de ortalama 5,2 çocuk dünyaya getirmiş iken, 2000 yılında aynı kuşaktaki kadınlar hem Artvin ve hem de Türkiye’de ortalama 3,9 çocuk dünyaya getirmişlerdir (DİE, 2001; URL-7).

Tablo 18. Artvin İlinde Doğurganlık, Bebek ve Çocuk Ölüm Hızları

Sayım Yılı	ARTVİN					TÜRKİYE				
	Toplam Doğurganlık Hızı	Katkılı Yenilenme Hızı	Çocuk Sahibi Olmada Ort. Yaş	Bebek Ölüm Hızı (%)	Çocuk Ölüm Hızı (%)	Toplam Doğurganlık Hızı	Katkılı Yenilenme Hızı	Çocuk Sahibi Olmada Ort. Yaş	Bebek Ölüm Hızı (%)	Çocuk Ölüm Hızı (%)
1970	-	-	-	161	66	-	-	-	150	60
1975	-	-	-	161	66	-	-	-	158	65
1980	3,36	1,64	28,40	140	54	3,41	1,66	28,16	126	47
1985	2,80	1,36	28,50	114	40	2,59	1,26	28,63	109	37
1990	2,59	1,26	27,81	71	18	2,65	1,29	27,71	67	16
2000	2,24	1,09	27,80	43	8	2,53	1,24	28,08	43	7

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.
- 2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15-49 yaşları arasında) yaşayacağı ve belirli yaşa özel doğurganlık hızını takip edeceği varsayımı altında ortalama doğurabileceği canlı çocuk sayısı (DİE, 2001) olarak tanımlanan doğurganlık hızı, Artvin ilinde 1980 yılından itibaren sürekli bir azalmayla 2000 yılında 2,24 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 18). Dolayısıyla, 2000 yılında Artvin ilindeki doğurganlık hızı Türkiye genelindeki 2,5'lik doğurganlık hızının altında gerçekleşmiştir (Tablo 18).

Diğer taraftan, bir kadının ortalama doğurabileceği kız çocuk sayısını göstermesiyle toplam doğurganlık hızından ayrılan katkılı yenilenme hızı ve çocuk sahibi olmada ortalama yaş değişkenleri açısından da Artvin ilinin (sırasıyla 1,09 ve 27,80) Türkiye genelinin (sırasıyla 1,24 ve 28,08) altında değerlere sahip olduğu görülmektedir (Tablo 18).

Toplumun gelişmişlik düzeyinin göstergelerinden biri olan bebek ölüm hızı, Artvin ilinde 1967 yılından günümüze kadar olan dönemde ülke genelindeki yapıya benzer şekilde sürekli olarak azalmıştır. İlde 1967 yılında 1000 canlı doğumdan 161'i bir yaşını doldurmadan ölerken, 2000 yılında 1000 canlı doğumdan 43'ü bir yaşını doldurmadan ölmüştür. Söz konusu, bebek ölüm hızları Türkiye'de 1967 yılında 150 ve 2000 yılında da 43 olmak üzere yaklaşık olarak Artvin'le aynı gerçekleşmiştir (DİE, 2001; URL-7).

Tablo 18 incelendiğinde, belli bir yıl içindeki her 1000 canlı doğan çocuk için bir yaşını doldurmadan ölen bebek sayısı olarak tanımlanan bebek ölüm hızı açısından Artvin ili ile Türkiye genelinin aynı değere (% 43) sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık, belli bir yıl içinde 1-4 yaş grubundaki her 1000 çocuk için 1-4 yaş grubunda ölen çocuk sayısı şeklinde tanımlanan çocuk ölüm hızı, Artvin ilinde (% 8) Türkiye ortalamasının (% 7) biraz üzerinde gerçekleşmiştir (DİE, 2001)

Tablo 19'dan görüldüğü üzere, 1990-2000 döneminde, gerek canlı doğan çocuk sayısı ve gerekse yaşayan çocuk sayısı Türkiye geneline benzer şekilde, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde artarken, köylerde ve il genelinde azalmıştır. Özellikle köylerde canlı doğan ve yaşayan çocuk sayısındaki belirgin düşüşte, il genelinde yoğun bir şekilde yaşanmakta olan köyden kente göçün önemli bir payı olduğu söylenebilir.

Tablo 19. Artvin İli Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Canlı Doğan ve Yaşayan Çocuk Sayıları

Özellik	Kent merkezi		İlçe merkezleri		Köyler		İl geneli		Türkiye	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2000
Canlı doğan çocuk sayısı (A)	3 873	15 422	36 725	49 097	185 097	142 795	235 695	207 314	52 326 012	58 931 081
Yaşayan çocuk sayısı (B)	1 939	13 515	32 251	43 717	150 619	119 078	194 809	176 310	44 408 595	52 264 423
% [(B/A)*100]	86,1	87,6	87,8	89,0	81,4	83,4	82,7	85,0	84,9	88,7
Evli kadın sayısı (C)	4 660	5 755	10 840	15 939	43 312	35 241	58 812	56 935	14 159 615	18 053 668
EKBYÇ Sayısı (B/C)	2,6	2,3	3,0	2,7	3,5	3,4	3,3	3,1	3,1	2,9

Kaynaklar:

1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVIN), DİE Yayın no: 2498, Ankara.

2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Bu noktada, dikkat çekici bir diğer özellik ise, canlı doğan çocuk sayısı içerisindeki yaşayan çocuk oranının; kent merkezi, ilçe merkezleri, köyler ve il genelinde 1990-2000 döneminde artış göstermiş olmasıdır. Söz konusu, artış aynı dönemde Türkiye geneli için de söz konusudur. Bununla birlikte, söz konusu oranın 2000 yılında en düşük olduğu yerleşim yeri % 83,4 ile beklenildiği şekilde köyler olmuştur (Tablo 19). Bu şekilde, yaşayan çocuk oranındaki artışın temelinde, gerek ulusal ve gerekse yerel düzeyde, giderek artan eğitim, sağlık ve bu kapsamdaki bilinçlendirme çalışmalarının katkısını ifade etmek gerekmektedir.

Evli kadın başına düşen yaşayan çocuk sayısı açısından bakıldığında; 1990-2000 döneminde il genelindeki tüm yerleşim yerleri ve Türkiye genelinde bir düşüş görülmekle birlikte, her iki yılda da kent merkezi ve ilçe merkezlerinde evli kadın başına düşen yaşayan çocuk sayısı köyler, il geneli ve Türkiye genelinde düşük sayıda gerçekleşmiştir.

2.1.3 Nüfus Tahminleri

Nüfus projeksiyonları, sosyal ve ekonomik politikaları yansıtan ve sayısallaştıran, aynı zamanda sektörler için gerekli olan üretici ve tüketici kitlenin tespitinde yardımcı bir araç niteliği taşımaktadır. Nüfus projeksiyonu; doğum, ölüm ve göç hareketlerinin ilerdeki eğilimleri ile ilgili belli varsayımlara dayanarak nüfusun gelecek zamanda gelişmesi hakkında tahminlerin yapılması olarak tanımlanabilir.

Nüfus tahmin ve projeksiyonlarını dayandıkları yöntem, kullanılan veriler ve varsayımların farklılığına göre ana hatlarıyla üç grupta toplamak mümkündür (Kocaman, 2002). Bunlar;

- matematik yöntemler yardımıyla yapılan nüfus tahminleri,
- demografik unsurlara göre nüfus projeksiyonları,
- ekonomik yöntemler yardımıyla yapılan nüfus projeksiyonlarıdır.

Nüfusun gelişimini etkileyen değişkenlere ilişkin yeterli veri bulunmadığı hallerde geçmiş yıllara ait elde bulunan sınırlı veriler kullanılmak suretiyle daha çok, kısa dönemler için kaba tahminlerin yapılmasına imkan veren matematik yöntemler, uygulama kolaylığı bakımından sıklıkla başvurulan yöntemlerden biridir. Matematik yöntemler yardımıyla, nüfus sayımlarıyla belirlenen nüfus büyüklüğünü zamanın bir fonksiyonu olarak kabul ederek en uygun denklemi kullanıp, iki sayım arasındaki yıllık nüfus artış hızı ve sayım

arasındaki tek yılların nüfusları tahmin edilebilir. Ayrıca sayımlar arasındaki nüfus artış hızını sabit tutarak en fazla gelecek beş yılın nüfus tahminleri de yapılabilir (Kocaman, 2002).

Bu çalışmada, matematiksel yöntemler yardımıyla nüfus tahminleri yapılmıştır. Artvin ili 2005-2020 periyodu şehir, köy ve il geneli nüfus tahminleri Tablo 20’de sunulmaktadır.

Artvin ili şehir ve köy nüfuslarının 1960-2000 periyodu genel nüfus sayımı verileri kullanılarak Microsoft Excel Programı’na girilmiş ve bu verilere; şehir nüfusunun tahmininde;

$$Y = 1447,89 X - 2815030,36 \quad (R^2 = 0,98)$$

ve köy nüfusunun tahmininde ise;

$$y = -2721,01x + 5559538,00 \quad (R^2 = 0,90)$$

doğrusal fonksiyonları sırasıyla uygulanarak; 2005, 2010, 2015 ve 2020 yıllarına ait tahmini nüfuslar elde edilmiştir. Tablo 20’nin son sütununda yer alan ve söz konusu yıllara ait il geneli toplam nüfuslarının belirlenmesinde, tahmini şehir ve köy nüfuslarının toplamından istifade edilmiştir.

Ancak, yöntem gereği bu tahminlerin özellikle kısa dönemli olanlarının daha sağlıklı sonuçlar verebileceği göz önünde bulundurularak, veri temin edilmesi halinde 5 yılda bir yenilenmesinin faydalı olacağı ifade edilmelidir.

Tablo 20. Artvin İlinde Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Nüfus Tahminleri

Yıllar	Şehir Nüfusu		Köy Nüfusu		İl geneli		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Genel Nüfus Sayımı	1960	25 357	12,9	170 944	87,1	196 301	100,0
	1965	30 068	14,3	179 997	85,7	210 065	100,0
	1970	39 436	17,5	186 433	82,5	225 869	100,0
	1975	42 946	18,8	185 530	81,2	228 476	100,0
	1980	46 208	20,2	182 789	79,8	228 997	100,0
	1985	58 302	25,8	168 036	74,2	226 338	100,0
	1990	66 097	31,1	146 736	68,9	212 833	100,0
	2000	84 198	43,9	107 736	56,1	191 934	100,0
Tahmin	2005	88 009	45,9	103 913	54,1	191 922	100,0
	2010	95 249	51,3	90 308	48,7	185 557	100,0
	2015	102 488	57,2	76 703	42,8	179 191	100,0
	2020	109 728	63,5	63 098	36,5	172 825	100,0

Tablo 20 incelendiğinde, 1960 yılında sadece % 12,9 olan şehir nüfusunun düzenli bir şekilde artarak 2000 yılında % 43,9’a ulaştığı görülmektedir. 2000 yılı sonrası için de aynı şekilde şehir nüfusunun artacağı ve nihayet 2020 yılında genel nüfus içindeki şehir nüfusu oranının % 63,5’e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Artvin ilinde bariz bir şekilde göçe rağmen görülen şehir nüfusundaki artış, ileriki yıllarda özellikle kent merkezi ve ilçe merkezlerinde eğitim, sağlık, alt yapı vb. hizmetlere yönelik önemli bir talebin oluşacağını da haber vermektedir. Buna karşılık, kırsal kesimde ise hem

il içinde kırdan kente ve hem de il dışına doğru yaşanan göç dalgasının da bir sonucu olarak, köy nüfusunda hem miktar ve hem de oransal olarak önemli düzeyde azalmalar gerçekleşecektir. Bu durum özellikle köylerde geçmişte yapılmış ve halen yapılan ya da yapılması programlanan sağlık, eğitim vb. alanlardaki bir çok yatırımın atıl kalması ya da etkin ve verimli kullanılamaması riskini beraberinde getirecektir.

2.2 Sosyal Yapı

2.2.1 Göçler

İnsanların bir coğrafi bölgeden diğer bir coğrafi bölgeye hareketliliğini ifade eden bir kavram olarak tanımlanan (Özkalp ve Kocaçık, 1994) göç, ulusal sınırlar içerisinde olabileceği gibi ulusal sınırların ötesine, hatta kıtalar ötesine de taşabilmektedir. Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen göçlere içgöçler, ulusal sınırların dışına taşan göçlere ise dış göçler denilmektedir. Türkiye’de az gelişmiş bölgelerden iş olanaklarının daha geniş olduğu sanayi ve ticaret merkezleriyle iklim koşullarının daha elverişli olduğu turizm merkezlerine doğru yoğun bir gönüllü iç göçün yaşandığı görülmektedir. Yaşanılan bölgenin doğal koşulları sel baskını, deprem, yerleşim yerinin baraj altında kalması ve terör zorunlu göçe yol açan nedenler arasında sayılabilir (DPT, 2001a).

Özellikle genç, dinamik, üretken ve girişimci nüfus kendine hayat alanı bulmak üzere ekonomik üstünlük yakalamış merkez ve bölgelere göç etmekte ve bunun sonucunda ise geride dinamizm ve girişimciliğini yitirmiş bir nüfus kalmaktadır (Ulusoy, 2002).

Zorunlu göçler 1990’lı yıllarla birlikte hızlanmış ve Türkiye’nin eski geleneksel göç bölgelerine olan akışı yeni bölgelerin ve kentlerin eklenmesi ile farklı boyut ve biçimlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Zorunlu göç, ilk olarak bulunulan ilin kırsalından kent merkezine, ardından da diğer illere gerçekleşmektedir. Göçler sonucu kentlere gelenler, kentli nüfusun yerleşik sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını olumsuz etkilemektedir. İşsizlik ve ekonominin bozulması göçün yol açtığı en temel problem alanı olarak görülmektedir. Genel asayişin bozulması, hırsızlık ve fuhuşun artışı, konut, alt yapı sorunu gibi kentleşme sürecine ilişkin olarak gündeme gelen sorunlar da ikincil derecede görülmektedir (DPT, 2001a).

Artvin ilinde 1985-1990 genel nüfus sayımları* esas alındığında, il dışına göç eden insan sayısının il içine göçen insan sayısından fazla olduğu, bir başka ifadeyle net göçü negatif olan illerden olduğu Tablo 21’de görülmektedir.

1985-1990 periyodunda, dışa göçün 1990 nüfusundaki payı; Türkiye genelinde % 80, Karadeniz Bölgesi için % 102 iken, Artvin ilinde % 169 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, net göç hızı ise Karadeniz Bölgesi’nde - % 54 iken, Artvin’de - % 105 olmuştur (Tablo 21). 1985-1990 periyodunda gerek Karadeniz bölgesi ve gerekse Artvin ilinin net göç hızının negatif değer göstermesi, her ikisinde de dışa göçün içe göçten daha büyük

* Genel Nüfus Sayımları göç eden insanı, daimi ikametgahı son iki sayımda değişen insan olarak varsaymakta, yayınlarında verdiği dökümleri bu bilgileri kullanarak vermektedir. Bu tanıma uymayan göçler dökümlerde ve göç hızlarında hesaba katılmamaktadır (Ulusoy, 2002).

olduğunu göstermektedir. Ancak, Artvin ilindeki dışa göç oranı, Karadeniz Bölgesi'nin yaklaşık iki katı olarak gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle, Artvin ilinde daha yoğun bir dışa göç olayı yaşanmıştır.

Tablo 21. Artvin İlinde 1985-1990 Arasında İç Göç, Dışa Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

Nüfus ve göç durumu		Türkiye	Karadeniz	Artvin
1990 Nüfusu		50 518 291	7 283 979	193 863
İç Göç	Nüfus	4 065 173	348 890	12 341
	Toplam göç içindeki payı (%)	1 000	86	3
	1990 nüfusu içindeki payı	80	48	64
Dışa göç	Nüfus	4 065 173	740 865	32 713
	Toplam göç içindeki payı (%)	1 000	182	8
	1990 nüfusu içindeki payı	80	102	169
Net göç		-	-391 975	-20 372
Net göç hızı		-	-54	-105

Kaynak:

1) DİE, 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Artvin, DEİ Yayın No: 2129, Ankara.

2) URL-4.

Yine, aynı döneme ilişkin 73 il için yapılan değerlendirme sonucunda, Artvin net göç hızı negatif olan, yani il dışına göç veren toplam 53 il arasında en yüksek net göç hızına sahip dokuzuncu il konumunda, Karadeniz Bölgesi illeri arasında ise Gümüşhane ve Bayburt'un ardından en yüksek negatif net göç hızına sahip üçüncü il durumundadır (DİE, 2003).

Artvin İlinin 1990 Genel Nüfus sayımına göre aldığı ve verdiği göç sayıları, göçün kaynağını ve gittiği yeri (şehir ve köy ayırımına göre) esas olarak Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. 1990 Genel Nüfus Sayımına Göre Artvin İlinin Aldığı ve Verdiği Göç

Göç Durumu		Şehirden şehire	Köyden şehire	Şehirden köye	Köyden köye	Toplam
Aldığı göç	Sayı	8 257	5 884	4 873	1 889	20 903
	%	40	28	23	9	100
Verdiği göç	Sayı	23 715	10 503	3 639	3 417	41 274
	%	57	25	9	8	100
Net göç		-15 458	-4 619	1 234	-1 528	-20 371

Not: Göç analizlerinde (aldığı, verdiği, net göç) 1985 ve 1990 sayım günündeki daimi ikametgah nüfusunda ili ve yerleşim yeri (il ve ilçe merkezleri, bucak ve köyler) bilinmeyenler kapsamamaktadır. İllerin göç eden nüfusu içinde, daimi ikametgahı yurt dışı olanlar kapsamamaktadır. Yurt dışı sadece şehir olarak alınmıştır. İllerin göç eden nüfusu içinde, kendi ili içindeki hareketlilik kapsamıştır. Aynı il içinde, bir ilçe merkezinden başka bir ilçe merkezine, bir bucak veya köyden bir başka bucak veya köye olan göç ise kapsamamıştır.

Kaynak: DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Artvin ilinin verdiği göçün % 82 gibi çok büyük bir bölümü, şehirden şehire ve köyden şehire olmak üzere başka illerin şehir merkezlerinde toplanmıştır. Benzer şekilde, Artvin ilinin aldığı göçün büyük bir bölümü de, yine şehirden şehire ve köyden şehire olmak üzere ilin şehir merkezlerinde yoğunlaşmıştır.

Öte yandan, Artvin ili içindeki nüfus hareketliliğine ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo23'de verilmektedir.

Tablo 23. 1990 Genel Nüfus Sayımına Göre Artvin İli İçinde Göç Durumu

Yerleşim Yeri Tipi		Göç Alan			Toplam	Yüzde
		Kent merkezi	İlçe merkezleri	Köyler		
Göç Veren	Kent merkezi	-	396	517	913	10.7
	İlçe merkezleri	920	-	1 331	2 251	26.3
	Köyler	1 295	4 103	-	5 398	63.0
Toplam		2 215	4 499	1 848	8 562	100,0
Yüzde		25.9	52,5	21,6	100,0	-

Kaynak: DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Tablo 23'den görüldüğü üzere, göç edenlerin yaklaşık % 78'i kent merkezi ve ilçe merkezlerini tercih etmektedirler. Bir başka ifadeyle, Artvin ili sınırları içerisindeki nüfus hareketliliği sürecinde, köy dışındaki yerleşim birimleri büyük bir çekim merkezi olma özelliğine sahiptir. Buna bağlı olarak da il içindeki göçe önemli bir oranda köyler kaynak oluşturmaktadır. Bu şekilde, kent merkezi ve ilçe merkezlerinin il içindeki göçün çok büyük bir kısmını çekmesinde, işsizliğin önemli bir sorun olduğu köylerde yaşayanlar arasında, bu yerleşim yerlerinin iş bulma noktasında bir umut kapısı olarak görülmesinin etkili olduğu söylenebilir. Kaldı ki, kent merkezi ve ilçe merkezlerinde, özellikle gün geçtikçe gelişen hizmet sektörünün alternatif iş imkanları sunuyor olmasının (Ulusoy, 2002) da göç dalgasının oluşumunda önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir.

2.2.2 Hane Yapısı

Artvin ilinde 1990 yılında ilde bulunan hane halkının (44 151) yaklaşık % 30 şehirde (kent merkezi+ilçe merkezleri) yaşarken, ilde şehire dönük yoğun göçün de etkisiyle 2000 yılında bu oran % 41'lere ulaşmıştır (Tablo 24).

İlde 1990 yılında hane halkı büyüklükleri açısından ilk sırayı 5 kişilik haneler (% 17,2) alırken, 2000 yılında ilk sırayı dört kişilik haneler (% 20,4) almış olup, aynı yıl tüm hanelerin % 54,4'ü dört veya daha az sayıda birey barındıran hanelerden oluşmuştur. Buna karşılık, Türkiye genelinde ise hem 1990 yılında (% 20,5) ve hem de 2000 yılında (% 23,5), hane büyüklüğü açısından ilk sırayı dört kişilik haneler almıştır (Tablo 24). Tüm bu rakamlar ile dört ve daha az sayıda bireylerden oluşan hanehalkı oranları birlikte değerlendirildiğinde, gerek Artvin ve gerekse Türkiye genelinde 2000 yılında 1990 yılına kıyasla daha az sayıda bireyden oluşan hanelere doğru bir eğilimin olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, kalabalık aileler yerini nispeten küçük ailelere bırakmaktadır.

Tablo 24. Artvin’de Hanehalkı Büyüklüğünün Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Oransal Dağılımı (%)

Hanehalkı büyüklüğü	Artvin								Türkiye		
	1990				2000				1990	2000	
	Kent merk.	İlçe merk.	Köyler	Toplam	Kent merk.	İlçe merk.	Köyler	Toplam			
1	2,2	2,7	3,1	2,9	3,7	3,8	5,9	5,0	4,5	5,3	
2	9,2	9,2	11,0	10,5	11,7	11,0	17,7	15,0	11,2	13,9	
3	15,5	12,6	9,2	10,5	18,8	15,4	11,9	13,7	14,2	17,1	
4	28,9	21,2	12,3	15,7	31,2	26,5	15,3	20,4	20,5	23,5	
5	21,7	21,9	15,2	17,2	20,7	20,6	15,5	17,6	16,2	15,3	
6	12,0	15,2	14,9	14,7	8,4	11,6	12,7	11,9	11,3	9,2	
7	5,8	8,4	12,0	10,7	3,6	5,8	8,5	7,1	8,4	15,7*	
8	2,3	4,3	7,7	6,5	1,2	2,4	4,8	3,7	4,5	-	
9	1,1	2,0	5,1	4,1	0,4	1,2	2,9	2,1	3,0	-	
10+	1,4	2,5	9,4	7,2	0,3	1,6	4,9	3,4	6,1	-	
Toplam	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Hanehalkı sayısı		4 150	9 122	30 879	44 151	5 259	13 569	27 382	46 210	111 88 636	15 070 093

* Yararlanılan kaynaktan , Türkiye genelinde 2000 yılına ilişkin hane halkı büyüklüğü sınıflandırması 7+ şeklinde son bulduğundan, buradaki % 15,7’lik oran 7 ve üzeri bireyden oluşan haneleri temsil etmektedir.

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (08 - ARTVIN), DİE Yayın no:2498, Ankara.
- 2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

Öte yandan, 2000 yılında Artvin kent merkezinde % 31,2, ilçe merkezlerinde de % 26,5 ile yine dört kişilik haneler ilk sırada yer alırken, aynı yıl köylerde % 17,7 ile iki kişilik haneler ilk sırayı almıştır (Tablo 24). Bu noktada, 1998 yılı itibariyle, Türkiye genelinde de kırsal kesimde iki kişilik hanelerin % 16,1 ile ilk sırada yer alan hane büyüklüğünü oluşturduğu dikkati çekmektedir (URL-7). Köylerde iki kişilik hanelerin ilk sıralarda yer almasında özellikle genç nüfusun iş bulma, eğitim vb. nedenlerle göç etmesi sonucu, hanelerde çoğunlukla yaşlı eşlerin kalmasının etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, genel olarak köylerde hane büyüklüğü 2-6 kişilik üyesi bulunan ailelerde yoğunlaşmakta ve bu da tüm hanelerin % 73,1’ine karşılık gelmektedir.

Bir önceki bölümde ifade edildiği üzere, Artvin ili içerisindeki nüfus hareketlerinde, köyler önemli bir göç kaynağı, buna karşılık kent merkezi ve ilçe merkezleri ise önemli derecede çekim merkezi olma özelliğine sahiptir. Bu durumla birlikte gün geçtikçe köyden kent ve şehir merkezlerine doğru yaşanan yoğun göçün de etkisiyle, ülke genelinde olduğu gibi Artvin ilinde de, kalabalık aileler yerini yavaş yavaş daha az sayıda bireyden oluşan çekirdek ailelere bırakmaktadır. Nitekim, Artvin ili hane halkı büyüklüğü oranları açısından 2000 ve 1990 yılı verileri arasında bir karşılaştırma yapıldığında (Tablo 24); 2000 yılında 6 ve daha fazla bireyden oluşan hanehalkı büyüklüklerinin oranında belirgin bir düşüş, buna karşılık 5 ve daha az sayıdaki bireyden oluşan hane hanehalkı büyüklüğü oranlarında ise bir artış göze çarpmaktadır.

2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, Artvin ilinde ortalama hane halkı büyüklüğü 4,6 iken, kent merkezinde 4,04, ilçe merkezlerinde 4,4 ve köylerde ise 4,7 olarak tespit edilmiştir. Buna karşılık, hanehalkı büyüklüğünün Türkiye için 4,5 kişi olduğu hatırlanırsa, Artvin’in Türkiye ortalamasının çok az üzerinde olduğu ortaya çıkmaktadır (Tablo 25).

Diğer taraftan, Türkiye genelinde kentsel yerleşim yerleri için hanehalkı büyüklüğü 4,0 kişi ve kırsal yerleşim yerleri için ise 4,9 kişidir. Dolayısıyla, Artvin kent merkezi ile Türkiye

ortalaması birbirine çok yakın iken, kırsal yerleşimlerde Türkiye ortalamasının altında hanehalkı büyüklüğü söz konusudur (URL-7).

Tablo 25. Artvin’de Hanehalkı Büyüklüğünün Yerleşim Yeri Tiplerine Göre Oransal Dağılımı (%)

	Kent merkezi		İlçe merkezleri		Köyler		İl geneli		Türkiye	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Hanehalkı	21 248	5 259	59 639	13 569	129 145	27 382	210 032	46 210	67 809 048	15 070 093
Büyüklüğü	4,0		4,4		4,7		4,6		4,5	

A: Yerleşik Nüfus, B: Hanehalkı sayısı

Kaynaklar:

- 1) DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (08 - ARTVİN), DİE Yayın no:2498, Ankara.
- 2) DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara.

Artvin ilinde oturlan konutun mülkiyet durumuna ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 26’da sunulmaktadır. Buna göre, Artvin ili genelinde hane halklarının % 75’i kendine ait evde oturmakta ve kent merkezinden, ilçe merkezleri ve köylere doğru gidildikçe ev sahibi olanların, yani kendi evinde oturanların oranı artmaktadır. Nitekim, bu oran kent merkezinde % 44,6 iken, köylerde % 90,8 olmuştur. Buna karşılık, kiracı olarak oturan ailelerde ise tam tersi bir durum söz konusu olup, kent merkezinde % 39,7 oranındaki kiracılar köylerde sadece % 4,2 oranındadır.

Tablo 26. Artvin’de Yerleşim Yeri Tipine Göre Oturlan Konutun Mülkiyet Durumu

Oturlan konut mülkiyet durumu	Kent merkezi		İlçe merkezleri		Köyler		İl toplamı	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev sahibi	2 348	44,6	7 445	54,9	24 860	90,8	34 653	75,0
Kiracı	2 087	39,7	4 803	35,4	1 155	4,2	8 045	17,4
Lojmanda oturan	622	11,8	840	6,2	708	2,6	2 170	4,7
Ev sahibi değil ama kira ödemeyen	167	3,2	374	2,8	562	2,1	1 103	2,4
Diğer	33	0,6	97	0,7	97	0,4	227	0,5
Bilinmeyen	2	0,0	10	0,1		0,0	12	0,0
Toplam	5 259	100,0	13 569	100,0	27 382	100,0	46 210	100,0

Kaynak: DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No:2498, Ankara.

Bu durum, köylerde yaşayan ailelerin çok büyük bir kısmının genellikle kendi evlerinde otururken, kent merkezi ve şehirlerde yaşayanların ise köylerden daha az oranda kendi evlerinde yaşamakta olduğu yönündeki genel beklentiyle de uyumludur. Zira, Ülkemizde özellikle köylerde yaşayan ailelerin büyük bir çoğunluğunun yaşadıkları yerlerde azda olsa arazi ve ev sahibi oldukları bilinmektedir.

2.2.3 Sosyal Güvenlik

Artvin ilinde 2000 yılı itibariyle Emekli Sandığı, Bağkur ve Sosyal Sigortalar Kurumu gibi sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında sigortalı olan ve buralardan emekli aylığı alanlara ilişkin ayrıntılı bilgiler, İBBS’de aynı grupta yer alan diğer illerle karşılaştırmalı olarak Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Emekli Aylığı Alanların ve Sigortalıların Sayısı (2000)

İl/Bölge	Emekli Sandığı		Bağkur		Sosyal Sigortalı Kurumu		Toplam		Toplam		Sigortalı Sayısının Nüfus İçindeki Payı	
	Emekli Aylığı Alanların Sayısı	Sigortalı Sayısı	Emekli Aylığı Alanların Sayısı	Sigortalı Sayısı	Emekli Aylığı Alanların Sayısı	Sigortalı Sayısı	Emekli Aylığı Alanların Sayısı	Doğu Karadeniz İçindeki Payı (%)	Sigortalı Sayısı	Doğu Karadeniz İçindeki Payı (%)	2000 Yılı Nüfusu	%
Artvin	4 078	12 450	5 528	8 022	15 142	13 550	24 748	9,6	34 022	7,7	191 934	17,7
BKB*	45793	111 026	61 833	151 507	150 802	181 536	258 428	100,0	444 069	100,0	1 545 914	28,7
Türkiye	1 348 238	2 163 698	1 277 444	3 312 458	3 338 883	6 565 167	5 964 565	-	12 041 323	-	67 803 927	17,8

* Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması ([Resmi Gazete - 22 Eylül 2002 - Sayı 24884](#), [28/8/2002](#) Tarihli ve 2002/4720 Sayılı Kararnamenin Eki KARAR) yapılmış olup, bu sınıflandırmada üç düzey bulunmaktadır. Artvin ili Doğu Karadeniz (Düzyey 1)'in altında yer alan Trabzon (Düzyey 2) un altında; Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon ile birlikte aynı grupta yer almaktadır (URL-2).

Kaynaklar:

DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara

URL-8.

2000 yılında sosyal güvenlik kurumlarından emekli aylığı alanların sayısı (% 9,6) ve sigortalı sayısı açısından (% 7,7) açısından Artvin ili Doğu Karadeniz (Düzyey 3) Bölgesi illeri arasında sondan bir önceki sırada yer almaktadır. Yine, Artvin ili nüfusunun % 17,7'sinin (34 022 kişi) sigortalı olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, ilde emekli sandığı, Sosyal Sigortalı Kurumu ya da Bağkur vasıtasıyla sigortalı olan nüfus oranı, Artvin'in de içinde bulunduğu Doğu Karadeniz İlleri ortalamasının (% 28,7) hayli altında, buna karşılık Türkiye ortalamasıyla (% 17,8) yaklaşık olarak aynı düzeydedir.

2.3 Ekonomik Yapı

Bu bölümde Artvin İlinin ekonomik yapısı; Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) değerlerine bağlı olarak ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda, yıllar itibariyle Artvin İli GSYİH rakamlarının sabit ve cari fiyatlarla değişiminin yanısıra GSYİH gelişme hızları, GSYİH'nın sektörel dağılımı, yıllar itibariyle İlde kişi başına düşen GSYİH değerleri ile ilçeler itibariyle GSYİH'nın dağılımı konuları ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.3.1 Artvin İli GSYİH'nın Gelişimi

Artvin İli GSYİH değerlerinin cari fiyatlarla 1987-2001 periyodundaki gelişimi, Türkiye ve Karadeniz Bölgesi GSYİH değerleri ile karşılaştırmalı olarak Tablo 28'de verilmektedir.

1987-2001 döneminde cari fiyatlarla GSYİH değeri, Türkiye'de 2 379 kat, Karadeniz Bölgesinde ise 2 296 kat artmıştır. Buna karşılık, Artvin İlinde 1987 yılında 262 milyar TL olan İl hasılası, 2001 yılında 490,8 trilyon TL olarak gerçekleşmiş ve söz konusu dönemde Artvin İli GSYİH'sındaki artış 1 873 kat ile gerek Türkiye ve gerekse Karadeniz Bölgesi ortalamasının oldukça altında kalmıştır.

Tablo 28. Artvin İli GSYİH'sının yıllar itibariyle Cari Fiyatlarla Gelişimi

Yıllar	Türkiye (A)		Karadeniz Bölgesi (B)		Artvin (C)		Oran	
	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	% (C/A)	% (C/B)
1987	74 722	-	7 450	-	262	-	0,35	3,52
1988	129 225	72,9	12 997	74,5	473	80,2	0,37	3,64
1989	227 324	75,9	22 962	76,7	716	51,4	0,31	3,12
1990	393 060	72,9	38 170	66,2	1 214	69,6	0,31	3,18
1991	630 117	60,3	60 707	59,0	1 909	57,3	0,30	3,15
1992	1 093 368	73,5	106 944	76,2	3 362	76,1	0,31	3,14
1993	1 981 867	81,3	193 312	80,8	5 981	77,9	0,30	3,09
1994	3 868 429	95,2	366 408	89,5	11 508	92,4	0,30	3,14
1995	7 762 456	100,7	713 060	94,6	22 676	97,0	0,29	3,18
1996	14 772 110	90,3	1 386 759	94,5	43 106	90,1	0,29	3,11
1997	28 835 883	95,2	2 788 335	101,1	77 495	79,8	0,27	2,78
1998	52 224 945	81,1	5 146 229	84,6	145 910	88,3	0,28	2,84
1999	77 415 272	48,2	7 595 282	47,6	225 900	54,8	0,29	2,97
2000	124 583 458	60,9	11 780 461	55,1	340 838	50,9	0,27	2,89
2001	178 412 438	43,2	17 104 038	45,2	490 844	44,0	0,28	2,87

Kaynaklar:

DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara URL-9.

Öte yandan, Artvin ili GSYİH'sı 1987 yılında cari fiyatlarla Türkiye hasılasının % 3,5'ini ve Karadeniz Bölgesi hasılasının ise % 3,52'sini oluştururken, 2001 yılına gelindiğinde Türkiye hasılası içinde % 2,8 ve Karadeniz Bölgesi hasılası içinde ise % 2,87'lik orana sahip olmuştur. Bir başka ifadeyle, ilgili periyot sonunda İl hasılasının gerek Türkiye gerekse bölge hasılası içindeki nispi payında belirgin bir düşüş görülmüştür. Bu sonucun, ele alınan periyotta İl genelinde sanayi sektöründe faaliyet gösteren çok sayıda kamu imalat sanayii kuruluşunun özelleştirmeler sonucu devreden çıkarılmasıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Zira, İl genelinde son yıllara gelinceye kadar özellikle ormancılığa dayalı imalat sanayiinde, kamu kuruluşlarının belirgin ağırlıklarının olduğu bilinmektedir.

İl GSYİH'sının 1987-2001 döneminde yıllar itibariyle gelişme hızına bakıldığında; cari fiyatlarla 1995 yılında %97,0 ile en yüksek gelişme hızının, 2001 yılında ise % 44 ile en düşük gelişme hızının yaşandığı görülmektedir.

Artvin İli hasılasının Türkiye hasılası içindeki en yüksek oran % 3,7 ile 1988 yılında ve en düşük oran ise % 2,7 ile 1997 ve 2000 yıllarında gerçekleşmiştir. Yine, İl hasılasının Bölge hasılası içindeki en yüksek oranının % 3,64 ile 1988 yılında ve en düşük oranının ise % 2,78 ile 1997 yılına ait olduğu görülmektedir.

2001 yılı cari fiyatlarıyla değerlendirildiğinde; 490,8 trilyon TL olan GSYİH değeri ile Artvin ili, Türkiye genelinde 81 il arasında illerin oranına göre yapılan sıralamada 59. sırada, Karadeniz Bölgesi illeri arasında 12. sırada ve İBBS'ye göre oluşturulan sınıflandırma kapsamında Artvin İlini de içine alan Doğu Karadeniz (Düzey 1) Bölgesinde yer alan 6 il arasında ise 5. sırada yer almaktadır (DİE, 2003).

Artvin İli GSYİH değerlerinin sabit fiyatlarla 1987-2001 periyodundaki gelişimi, Türkiye ve Karadeniz Bölgesi GSYİH değerleri ile karşılaştırmalı olarak Tablo 29'da verilmektedir.

1987-2001 döneminde sabit fiyatlarla GSYİH değeri, Türkiye’de yaklaşık % 47 oranında, Karadeniz Bölgesinde ise yaklaşık % 35 oranında artmıştır. Buna karşılık, Artvin İlinde 1987 yılında 262 milyar TL olan İl hasılası, 2001 yılında (sabit fiyatlarla) 288 milyar TL olarak gerçekleşmiş ve söz konusu dönemde Artvin İli GSYİH’sındaki artış oranı yaklaşık % 10 ile cari fiyatlarla yapılan karşılaştırmalara paralel şekilde, gerek Türkiye ve gerekse Karadeniz Bölgesi ortalamasının oldukça altında kalmıştır. Hatta, bu sonuçlardan sabit fiyatlarla ortaya konan hasıladaki artış oranının, cari fiyatlarla yapılan karşılaştırmadaki artıştan çok daha geride olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 29. Artvin İli GSYİH’nın Yıllar İtibariyle Sabit Fiyatlarla Gelişimi (1987 fiyatlarıyla)

Yıllar	Türkiye (A)		Karadeniz Bölgesi (B)		Artvin (C)		Oran	
	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	GSYİH (Milyar TL)	Gelişme Hızı (%)	% (C/A)	% (C/B)
1987	74 722	-	7 450	-	262	-	0,35	3,52
1988	76 306	2,1	7 515	0,9	263	0,3	0,34	3,50
1989	79 496	4,2	7 744	3,0	306	16,3	0,38	3,95
1990	83 578	5,1	8 129	5,0	325	6,2	0,39	4,01
1991	84 353	0,9	8 157	0,3	350	7,7	0,41	4,29
1992	89 401	6,0	7 843	-3,8	333	-4,9	0,37	4,25
1993	96 590	8,0	8 896	13,4	356	6,9	0,37	4,00
1994	91 321	-5,5	8 602	-3,3	406	14,0	0,44	4,72
1995	97 888	7,2	8 862	3,0	403	-0,7	0,41	4,55
1996	104 745	7,0	9 774	10,3	411	2,0	0,39	4,21
1997	112 631	7,5	10 184	4,2	386	-6,0	0,34	3,79
1998	116 114	3,1	10 686	4,9	414	7,1	0,36	3,87
1999	110 646	-4,7	10 293	-3,7	301	-27,3	0,27	2,92
2000	118 789	7,4	10 791	4,8	299	-0,6	0,25	2,77
2001	109 885	-7,5	10 075	-6,6	288	-3,9	0,26	2,86

Kaynaklar:

DİE, 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Artvin, DEİ Yayın No: 2129, Ankara.

DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara.

Öte yandan, Artvin ili GSYİH’sı 1987 yılında sabit fiyatlarla Türkiye hasılasının % 3,5’ini ve Karadeniz Bölgesi hasılasının ise % 3,52’sini oluştururken, 2001 yılına gelindiğinde Türkiye hasılası içinde % 2,6 ve Karadeniz Bölgesi hasılası içinde ise % 2,8’lik orana sahip olmuştur. Bir başka ifadeyle, ilgili periyot sonunda İl GSYİH’nın gerek Türkiye gerekse bölge hasılası içindeki nispi payında sabit fiyatlarda da cari fiyatlarda olduğu gibi belirgin bir düşüş görülmüştür. Hatta, 2001 yılında sabit ve cari fiyatlarla İl hasılasının Türkiye ve Bölge içindeki payları birbirine çok yakın gerçekleşmiştir.

İl GSYİH’sının 1987-2001 döneminde yıllar itibariyle gelişme hızına bakıldığında; sabit fiyatlarla 1989 yılında % 16,3 ile en yüksek, 1999 yılında ise % -27,3 ile en düşük gelişme hızının yaşandığı görülmektedir.

Artvin İli hasılasının Türkiye ve Bölge hasılası içindeki en yüksek oranları sırasıyla % 4,4 ve % 4,72 ile 1994 yılında ve en düşük oranları ise yine sırasıyla % 2,5 ve % 2,77 ile 2000 yılında gerçekleşmiştir.

2.3.2 Artvin İli GSYİH’nın Sektörel Dağılımı

Artvin ilinde 2001 yılı itibariyle cari fiyatlarla İl GSYİH’sının ana ve alt faaliyet kollarına göre dağılımı Tablo 30’da görülmektedir.

Artvin İlinde 2001 yılı cari fiyatlarıyla 490,8 trilyon TL olarak gerçekleşen İl GSYİH'sında en yüksek oran % 26,5 ulaştırma-haberleşme sektörüne ait olup, bunu % 19,9 ile tarım sektörü, % 18,3 ile ticaret sektörü, % 14,3 ile sanayi sektörü ve %5,0 ile inşaat sektörü takip etmektedir.

Artvin ili GSYİH rakamlarının sektörel dağılımı sabit fiyatlara göre incelendiğinde; 2001 yılı itibariyle en yüksek oranın yine %24,7 ile ulaştırma-haberleşme sektörüne ait olduğu görülürken, bunu %20,9 oran ile tarım sektörü, %20,3 oran ile ticaret sektörü, %18,0 oran ile sanayi sektörü ve %5,3 oran ile inşaat sektörünün izlediği dikkati çekmektedir. Dolayısıyla, gerek cari fiyatlarla ve gerekse sabit fiyatlarla sektörlerin hasıla büyüklüklerine göre sıralanmasında herhangi bir değişme olmamaktadır.

Bununla birlikte, Artvin ili GSYİH'sının; 1987 yılı itibariyle cari fiyatlarla sektörlere göre dağılımında, en yüksek oranın % 28,5 ile sanayi sektörüne ait olduğu ve bunu % 27,5 ile tarım sektörü, % 16,9 ile ulaştırma ve haberleşme sektörü, % 9,6 ile ticaret sektörü ve % 5,5 ile inşaat sektörü izlemektedir (Şimşek, 2004). Buna göre, 1987-2001 periyodunda; tarım, sanayi ve inşaat sektörlerinin GSYİH içindeki oranlarında azalma, ticaret ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin oranlarında ise artma olmuştur. Bu noktada, son yıllarda Artvin ili ekonomisinde ticaret ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin önemli bir gelişme trendi yakalamış oldukları, bu gelişme trendinde İldeki Sarp Sınır Kapısının sağladığı avantajların yanı sıra gelişen teknolojinin hızlı bir şekilde yaygınlaşmasının da önemli etkisi olduğu ifade edilebilir. Buna karşılık, gerileme süreci yaşayan sektörlerden biri olan sanayi sektöründe ise, daha önce de ifade edildiği üzere son yıllarda ilde faaliyet gösteren kamu imalat sanayi tesislerinin özelleştirmeler sonucu devreden çıkarılmasının önemli etkileri vardır.

Tablo 30. Artvin İli GSYİH'nın 2001 Yılı İtibariyle Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Sektörler	Cari Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla		
	Değer (Milyon TL)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyon TL)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)
1. Tarım	97 472 087	19,9	27,8	60 015	20,9	3,6
a. Çiftçilik ve hayvancılık	85 939 465	17,5	28,1	45 097	15,7	4,1
b. Ormancılık	8 912 713	1,8	21,5	13 500	4,7	3,3
c. Balıkçılık	2 619 909	0,5	43,3	1 419	0,5	-8,8
2. Sanayi	69 957 289	14,3	29,9	51 702	18,0	-16,3
a. Madencilik ve taşocakçılığı	19 260 545	3,9	5,3	25 812	9,0	-24,0
b. İmalat sanayii	36 603 652	7,5	25,4	20 312	7,1	-5,4
c. Elektrik, gaz, su	14 093 093	2,9	121,6	5 578	1,9	-12,0
3. İnşaat	24 326 071	5,0	80,9	15 116	5,3	22,5
4. Ticaret	89 671 832	18,3	61,3	58 395	20,3	0,6
a. Toptan ve perakende ticaret	49 482 688	10,1	45,2	34 712	12,1	-9,7
b. Otel, lokanta hizmetleri	40 189 144	8,2	86,7	23 683	8,2	21,1
5. Ulaştırma ve haberleşme	130 211 105	26,5	52,3	71 108	24,7	-8,0
6. Mali kuruluşlar	4 626 981	0,9	17,2	3 209	1,1	-13,5
7. Konut sahipliği	3 541 249	0,7	58,9	8 406	2,9	1,8
8. Serbest meslek ve hizmetler	5 592 001	1,1	43,4	2 252	0,8	-4,6
9. (Eksi) İzafi banka hizmetleri	6 275 944	1,3	126,7	1 906	0,7	-14,6
10. Sektörler toplamı (1-9)	419 122 671	85,4	43,6	268 297	93,3	-4,0
11. Devlet hizmetleri	69 800 836	14,2	47,3	18 200	6,3	0,3
12. Kar amacı olmayan özel hizmet kuruluşları	446 886	0,1	94,9	31	0,0	0,1
13. Toplam (10 + 11 + 12)	489 370 392	99,7	44,1	286 528	99,6	-3,7
14. İthalat vergisi	1 473 325	0,3	17,4	1 101	0,4	-32,2
15. GSYİH (Alıcı fiyatlarıyla) (13+14)	490 843 717	100,0	44,0	287 630	100,0	-3,9

Kaynak: Şimşek, M., 2004. Uygun Yatırım Alanları Araştırması-ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Nisan 2004, Ankara.

Artvin ili GSYİH'sına alt sektörler bazında bakıldığında; 2001 yılında ulaştırma-haberleşme sektörünün ardından 97,5 trilyon TL ile ikinci sırada yer alan tarım sektörü hasılası içinde çiftçilik ve hayvancılık sektörü hasılasının oranının % 88,2, ormancılık sektörü hasılasının % 9,1 ve balıkçılık sektörü hasılasının ise % 2,7 orana sahip olduğu görülmektedir.

2001 yılında İl GSYİH'sı içinde büyüklük açısından üçüncü sırada yer alan ticaret sektörünün 89,7 trilyon TL olan hasılasının, % 55,2'sini toptan ve perakende ticaret sektörü ve % 44,8'ini ise otel, lokanta hizmetleri sektörü hasılası oluşturmuştur.

Söz konusu yılda sanayi sektörü hasılası ise 69,9 trilyon TL olup, %52,3'ü imalat sanayi sektörü hasılası, %27,5'i madencilik ve taşocakçılığı sektörü hasılası ve %20,1'i de elektrik, gaz, su sektörü hasılası oluşturmaktadır.

2.3.3 Artvin İlinde Kişi Başına GSYİH'nın Değişimi

Artvin ilinde kişi başına düşen GSYİH değerleri yıllar itibariyle Türkiye ve Karadeniz Bölgesi ile karşılaştırmalı olarak Tablo 31'de sunulmaktadır.

Tablo 31. Artvin İli Kişi Başına Düşen GSYİH'nın Türkiye ve Karadeniz Bölgesi İle Karşılaştırması

Yıllar	Türkiye			Karadeniz Bölgesi			Artvin		
	Bin TL	Gelişme Hızı (%)	ABD Doları (\$)	Bin TL	Gelişme Hızı (%)	ABD Doları (\$)	Bin TL	Gelişme Hızı (%)	ABD Doları (\$)
1987	1 422	-	1 629	929	-	1 065	1 183	-	1 356
1988	2 406	69,2	1 685	1 616	73,8	1 131	2 158	82,4	1 511
1989	4 141	72,1	1 933	2 844	76,0	1 328	3 307	53,3	1 544
1990	6 994	68,9	2 655	4 704	65,4	1 786	5 668	71,4	2 151
1991	10 996	57,2	2 603	7 478	59,0	1 770	9 076	60,1	2 148
1992	18 722	70,3	2 682	13 180	76,2	1 888	16 301	79,6	2 336
1993	33 314	77,9	2 981	23 854	81,0	2 134	29 646	81,9	2 653
1994	63 861	91,7	2 173	45 308	89,9	1 542	58 422	97,1	1 988
1995	125 924	97,2	2 727	88 448	95,2	1 915	118 206	102,3	2 560
1996	235 611	87,1	2 888	172 155	94,6	2 110	231 313	95,7	2 835
1997	461 522	95,9	3 021	354 479	105,9	2 320	416 668	80,1	2 727
1998	822 977	78,3	3 176	658 197	85,7	2 540	802 211	92,5	3 096
1999	1 203 124	46,2	2 847	978 774	48,7	2 316	1 269 101	58,2	3 003
2000	1 846 748	53,5	2 941	1 396 994	42,7	2 225	1 767 730	39,3	2 815
2001	2 600 082	40,8	2 146	2 026 342	45,1	1 673	2 588 319	46,4	2 137

Kaynak: Şimşek, M., 2004. Uygun Yatırım Alanları Araştırması-ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Nisan 2004, Ankara.

Kişi başına düşen GSYİH düzeyi açısından bakıldığında; İlde kişi başına düşen GSYİH değerinin 1987 yılında 1 356 \$'dan % 58 oranında artışla 2001 yılında 2 137 \$'a ulaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, İlde kişi başına düşen GSYİH artış oranı, Türkiye (% 32) ve Karadeniz Bölgesi'ndeki (% 57) artış oranlarının üzerinde gerçekleşmiştir.

Ele alınan periyotta, İlde kişi başına düşen GSYİH değeri 1998 yılında en yüksek seviyesine 3 096 \$ ile ulaşırken, 1987 yılında 1356 \$ ile en düşük seviyede gerçekleşmiştir. Öte yandan, kişi başına düşen GSYİH değeri Karadeniz Bölgesi'nde de Artvin iliyle aynı yıllarda en yüksek ve en düşük değerleri gösterirken, Türkiye genelinde söz konusu değer 1987 yılında en düşük, 1997 yılında ise en yüksek seviyede gerçekleşmiştir.

Artvin ili kişi başına düşen GSYİH rakamları Karadeniz Bölgesi ve Türkiye kişi başına düşen GSYİH rakamları ile karşılaştırıldığında; 1999 yılında 3 003 \$ ile Türkiye ortalamasının da üzerine çıkmakta ve diğer dönemlerde Türkiye ortalamasına yakın olmakla beraber bunun altında kalmaktadır. Ancak, ele alınan periyotta tüm yıllarda İl rakamlarının Bölge ortalamalarının üzerinde olduğu görülmektedir.

2001 yılı itibariyle, Karadeniz Bölgesi illerinin bölge ve Türkiye kişi başına GSYİH sıralaması Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Bölge İllerinin Kişi Başına GSYİH Sıralaması (2001)

İller	Kişi Başına Düşen GSYİH			Türkiye Sıralaması	Bölge Sıralaması
	Bin TL	Gelişme Hızı (%)	(\$)		
Bolu	5 106 480	43,0	4 216	2	1
Zonguldak	3 597 058	51,6	2 969	8	2
Artvin	2 588 319	46,4	2 137	21	3
Rize	2 298 252	49,9	1 897	29	4
Kastamonu	2 157 928	42,7	1 781	33	5
Samsun	2 034 723	39,4	1 680	37	6
Corum	2 003 150	40,1	1 654	38	7
Karabük	1 922 589	36,9	1 587	40	8
Trabzon	1 824 076	50,7	1 506	45	9
Sinop	1 767 496	49,8	1 459	47	10
Giresun	1 748 172	48,5	1 443	48	11
Amasya	1 742 521	35,4	1 439	49	12
Tokat	1 659 931	49,3	1 370	53	13
Düzce	1 383 875	34,5	1 142	59	14
Gümüşhane	1 302 731	39,1	1 075	62	15
Ordu	1 288 821	49,3	1 064	63	16
Bartın	1 285 251	51,1	1 061	65	17
Bayburt	1 231 637	49,9	1 017	66	18
Karadeniz Bölgesi	2 026 342	45,1	1 673	-	-
TURKİYE	2 600 082	40,8	2 146	-	-

Kaynak: Şimşek, M., 2004. Uygun Yatırım Alanları Araştırması-ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Nisan 2004, Ankara.

Tablo 32 incelendiğinde, 2001 yılı itibariyle, kişi başına düşen GSYİH açısından Artvin ili Türkiye genelinde 81 il arasında 21. sırada yer alırken, Karadeniz Bölgesi illeri içerisinde 3. sırada yer almıştır. Diğer taraftan, İBBS kapsamında Artvin’in de içinde bulunduğu Doğu Karadeniz (Düzey 1) Bölgesi’ndeki 6 il arasında ise Artvin kişi başına düşen GSYİH değeri açısından ilk sırada yer almaktadır.

2.3.4 Artvin İlinde İlçelere Göre GSYİH’nın Dağılımı

Artvin ili GSYİH’sının ilçeler itibariyle dağılımı ile ilçelerin il ve Türkiye genelinde GSYİH büyüklüklerine göre sıraları Tablo 33’te verilmektedir.

Tablo 33. Artvin İli GSYİH'nın İlçelere Göre Dağılımı (1996)

İlçe Adı	GSYİH (Milyon TL)	İl içindeki		Türkiye İçindeki	
		Payı (%)	Sıralaması	Payı (%)	Sıralaması
Toplam (Artvin)	43 106 367	100,00	-	0,29	58
Merkez	10 560 405	24,50	1	0,07	258
Hopa	7 329 143	17,00	2	0,05	328
Yusufeli	5 811 389	13,48	3	0,04	383
Şavşat	4 471 485	10,37	4	0,03	436
Borçka	4 143 092	9,61	5	0,03	454
Arhavi	4 114 519	9,55	6	0,03	456
Ardanuç	3 532 861	8,20	7	0,02	486
Murgul	3 143 473	7,29	8	0,02	518

Kaynak: Şimşek, M., 2004. Uygun Yatırım Alanları Araştırması-ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Nisan 2004, Ankara.

DİE'nin ilçeler itibariyle değerlendirmeye imkân veren en son yayınladığı 1996 yılı verilerine göre; cari fiyatlarla 43,1 trilyon TL olarak gerçekleşen il GSYİH'sının % 24,5'i Merkez ilçeye ait olup, Merkez ilçe aynı zamanda İl hasılasına en büyük katkıyı sağlayan ilçe konumundadır. Benzer şekilde, ilçeler arasında ülke GSYİH'sına da % 0,7'lik oranla en büyük katkıyı yine merkez ilçe yapmıştır. İl GSYİH'na katkı noktasında, % 17,0'lik oranla Hopa ilçesi ikinci sırada, % 13,48'lik oranla Yusufeli ilçesi üçüncü sırada, % 10,37'lik oranla Şavşat ilçesi dördüncü sırada, % 9,61'lik oranla Borçka ilçesi beşinci sırada, % 9,55'lik oranla Arhavi ilçesi beşinci sırada, % 8,20'lik oranla Ardanuç ilçesi beşinci sırada ve % 7,29'luk oranla Murgul en son sırada yer almıştır. Öte yandan, Türkiye genelindeki 918 ilçe arasında, GSYİH'ya katkı açısından Merkez ilçe 258. sırada yer alırken, Murgul ilçesi 518. sırayı almıştır.

2.4 Artvin İlinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik ve İnsani Gelişmişlik Sıralaması*

1970'li yıllara kadar gelişmenin temel göstergesi olarak görülen kişi başına gelir; toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamayan, yalnızca talep genişlemesini açıklayabilen dar kapsamlı bir göstergedir. Gerçekte gelişme kavramı; fiziki kapasite büyüklüğü ve gelir artışı gibi iktisadi gelişmeler yanında, bunların gelir grupları ve bölgeler arası dağılımı ile sosyal ve kültürel birikimlerin yansıtılabildiği toplumsal gelişme düzeyini ifade etmektedir. Bu anlayışla gelişme; ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarındaki ilerlemeyi kapsamakta ve bir bütün oluşturmaktadır. Bu bakımdan, illerin ve bölgelerin gelişmişlik sıralamasında; kişi başına düşen milli gelirin artırılması şeklinde özetlenebilecek iktisadi büyüme kavramıyla beraber, yapısal ve insani gelişmeyi içine alan ve ölçülebilen bütün sosyal değişkenleri de içeren bir "sosyo-ekonomik gelişme" ölçütü daha anlamlı olabilmektedir.

Bu noktadan hareketle, Artvin ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi incelenirken; Devlet Planlama Teşkilatı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nce 1996 ve 2003 yıllarında hazırlanmış olan İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları'ndan yararlanılmıştır.

* Bu bölüm, Şimşek (2004)'den uyarlanmıştır.

İlk araştırma Aralık 1993'teki idari yapıyı esas aldığından 76 ili, ikinci araştırma ise 2003'teki idari yapıyı esas aldığından 81 ili kapsamaktadır. Araştırmalarda il ölçeğinde 58 gösterge kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan göstergeler; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, altyapı, ve illerde onbin kişiye düşen özel otomobil, motorlu kara taşıtı, fert başına düşen telefon kontör değeri ve elektrik miktarı ve yeşil karta sahip nüfus oranının içerildiği diğer refah göstergelerinden oluşan sosyal göstergelerle, imalat sanayi, inşaat, tarım ve mali göstergelerden oluşan ekonomik göstergelerdir.

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, ekonomik ve sosyal yapıları temsil eden 58 değişkenin ortak bileşkesi olarak ve temel bileşen değerleri esas olarak oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sıralama ve bu sıralamaya esas teşkil eden endeks değerleri orijinal çalışmadan aynen alınarak Tablo 34'de verilmiştir.

Burada; illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını ve endeks değerlerini belirleyen temel faktörler; illerin sahip oldukları nüfus büyüklüğü, yüzölçümü ya da şehirleşme oranı gibi bir takım yüzeysel büyüklükler değildir. Sıralamayı belirleyen başlıca faktörler; illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin ve her şeyden önemlisi gelir düzeyinin il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarıdır.

Coğrafi bölge tanımı çerçevesinde yapılan sıralama sonuçlarına göre, Karadeniz Bölgesi -0,51355 endeks değeriyle beşinci sırada yer almıştır. Artvin ili ise 1996 yılı araştırmasında -0,36154 endeks değeri ile ülke genelinde (76 il) 46. sırada ve Bölge illeri içerisinde 10. sırada yer alırken, 2003 araştırmasında -0,26018 endeks değeri ile 3 sıra atlayarak ülke genelinde (81 il) 43. sırada ve Bölge illeri içerisinde 8. sırada yer almıştır.

Araştırmanın diğer amaçlarından birisi de, eşdeğer gelişmişlik seviyesine sahip illerin belirlenmesi ve ülke genelinde homojen alanların saptanmasıdır. Yapılan çözümlenmeler ve değerlendirmeler sonucunda ülke; farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu ayrıma göre birinci grupta 5, ikinci grupta 20, üçüncü grupta 21, dördüncü grupta 19 ve beşinci grupta ise 16 il yer almaktadır.

Tablo 34. İllerin Sosyo -Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Sıra No	İl Adı	Endeks	Sıra No	İl Adı	Endeks
1.	İSTANBUL	4,80772	42.	KIRŞEHİR	-0,22870
2.	ANKARA	3,31483	43.	ARTVIN	-0,26018
3.	İZMİR	2,52410	44.	AFYON	-0,27246
4.	KOCAELİ	1,94329	45.	DUZCE	-0,27995
5.	BURSA	1,67890	46.	ÇORUM	-0,32761
6.	ESKİŞEHİR	1,1 0368	47.	OSMANIYE	-0,33321
7.	TEKİRDAĞ	1,05893	48.	KAHRAMANMARAS	-0,34968
8.	ADANA	0,94901	49.	NIGDE	-0,35582
9.	YALOVA	0,93541	50.	GİRESUN	-0,36696
10.	ANTALYA	0,91480	51.	KASTAMONU	-0,37558
11.	KIRKLARELİ	0,86287	52.	TUNCELI	-0,40003
12.	DENİZLİ	0,71624	53.	SIVAS	-0,40597
13.	MUĞLA	0,71238	54.	KILIS	-0,41175
14.	BOLU	0,60860	55.	BARTIN	-0,41550
15.	BALIKESİR	0,56540	56.	AKSARAY	-0,45183
16.	EDİRNE	0,56234	57.	SINOP	-0,48518
17.	MERSİN	0,51934	58.	ERZINCAN	-0,49288
18.	BİLECİK	0,50429	59.	ÇANKIRI	-0,51917
19.	KAYSERİ	0,47748	60.	ERZURUM	-0,53286
20.	GAZİANTEP	0,46175	61.	TOKAT	-0,59010
21.	ZONGULDAK	0,44906	62.	ORDU	-0,64489
22.	AYDIN	0,42025	63.	DIYARBAKIR	0,66993
23.	SAKARYA	0,40404	64.	YOZGAT	-0,71652
24.	ÇANAKKALE	0,36924	65.	ADİYAMAN	-0,77647
25.	MANİSA	0,34165	66.	BAYBURT	-0,80176
26.	KONYA	0,25254	67.	KARS	-0,81944
27.	KARABUK	0,21332	68.	ŞANLIURFA	-0,83158
28.	ISPARTA	0,21187	69.	İGDIR	-0,89089
29.	HATAY	0,19613	70.	BATMAN	-0,90456
30.	UŞAK	0,16867	71.	GUMUŞHANE	-0,92501
31.	BURDUR.	0,14395	72.	MARDİN	-0,98944
32.	SAMSUN	0,08791	73.	SİİRT	-1,00644
33.	KIRIKKALE	0,05851	74.	ARDAHAN	-1,07318
34.	NEVSEHİR	-0,07483	75.	VAN	-1,09297
35.	KARAMAN	-0,09852	76.	BİNGÖL	-1, 12469
36.	ELAZIG	-0,10131	77.	HAKKARİ	-1,13956
37.	RİZE	-0,17840	78.	ŞIRNAK	-1,13979
38.	TRABZON	-0,18582	79.	BİTLİS	-1,15736
39.	AMASYA	-0,18591	80.	AGRI	-1,28116
40.	KÜTAHYA	-0,20684	81.	MUŞ	-1,43956
41.	MALATYA	-0,22627			

Gelişmişlik endeksine göre kademeli il gruplarının dağılımı orijinal çalışmadan aynen alınarak Tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35. Gelişmişlik Endeksine Göre Kademeli İl Grupları

1. Derecede Gelişmiş İller		2. Derecede Gelişmiş İller		3. Derecede Gelişmiş İller		4. Derecede Gelişmiş İller		5. Derecede Gelişmiş İller	
1.	İstanbul	1.	Eskişehir	1.	Konya	1.	Osmaniye	1.	Bayburt
2.	Ankara	2.	Tekirdağ	2.	Karabük	2.	Kahramanmaraş	2.	Kars
3.	İzmir	3.	Adana	3.	Isparta	3.	Niğde	3.	Şanlıurfa
4.	Kocaeli	4.	Yalova	4.	Hatay	4.	Giresun	4.	Iğdır
5.	Bursa	5.	Antalya	5.	Uşak	5.	Kastamonu	5.	Batman
		6.	Kırklareli	6.	Burdur	6.	Tunceli	6.	Gümüşhane
		7.	Denizli	7.	Samsun	7.	Sivas	7.	Mardin
		8.	Muğla	8.	Kırıkkale	8.	Kilis	8.	Siirt
		9.	Bolu	9.	Nevşehir	9.	Bartın	9.	Ardahan
		10.	Balıkesir	10.	Karaman	10.	Aksaray	10.	Van
		11.	Edirne	11.	Elazığ	11.	Sinop	11.	Bingöl
		12.	Mersin	12.	Rize	12.	Erzincan	12.	Hakkari
		13.	Bilecik	13.	Trabzon	13.	Çankırı	13.	Şırnak
		14.	Kayseri	14.	Amasya	14.	Erzurum	14.	Bitlis
		15.	Gaziantep	15.	Kütahya	15.	Tokat	15.	Ağrı
		16.	Zonguldak	16.	Malatya	16.	Ordu	16.	Muş
		17.	Aydın	17.	Kırşehir	17.	Diyarbakır		
		18.	Sakarya	18.	Artvin	18.	Yozgat		
		19.	Çanakkale	19.	Afyon	19.	Adıyaman		
		20.	Manisa	20.	Düzce				
				21.	Çorum				

Tablodan da görüldüğü gibi Artvin ili bu çalışmaya göre üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Grupta yer alan illerin sosyo-ekonomik göstergelerine bakıldığında, genel olarak Türkiye ortalamasına yakın değerler aldıkları görülmektedir. Yine Karadeniz Bölgesi illeri arasında yer alan illerden Karabük, Samsun, Rize, Trabzon, Amasya, Düzce ve Çorum illeri de üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda; Bolu ve Zonguldak illeri ikinci derecede gelişmiş iller grubunda; Giresun, Kastamonu, Bartın, Sinop, Tokat ve Ordu illeri dördüncü derecede gelişmiş iller grubunda; Bayburt ve Gümüşhane illeri de beşinci derecede gelişmiş iller grubunda yer almıştır.

Araştırmaya göre Artvin ilinin de içinde yer aldığı orta derecede gelişmişlik seviyesindeki üçüncü derecede gelişmiş illerin sahip oldukları ortak özellikler şöyle sıralanmaktadır;

- Toplam nüfusun % 19'unu oluşturan grup, ülke topraklarının % 24'ünü kapsamaktadır. Genel olarak, kentlerde yaşayan nüfus oranı, nüfus artış hızı ve yoğunluğu ülke ortalamasının altındadır. 1990-2000 yılları arasında Artvin ili grup içinde nüfusu azalan iller arasında yer almıştır.
- Temel sosyal göstergelerden, nüfusun eğitim düzeyi ile ilköğretim ve liselerde okullaşma oranları ülke ortalamalarına yakındır. Okur-yazar nüfus oranı bazı illerde, % 87 olan ülke okur-yazar oranının altındadır. Artvin'de ise % 86,8 ile neredeyse ülke ortalamasıyla aynıdır.
- Grubu oluşturan illerdeki nüfusun önemli bir bölümü geçimini tarımdan sağlamaktadır. Toplam istihdamın % 63'ü tarım, % 8'i sanayi ve % 29'u da hizmetler sektöründe yer almaktadır.

- Grupta tarım ağırlıklı ekonomik yapı hakim olmakla beraber, tarıma dayalı sanayi de gelişmiştir. Samsun ve Trabzon'da imalat sanayii, Karabük'te madencilik gelişmiş olup, Artvin ve Samsun'da ihracat gelirleri önemli bir paya sahiptir.
- Üçüncü, derecede gelişmiş iller grubunun GSYİH'dan aldığı pay % 14,5 düzeyindedir. Grup genelinde, kişi başına düşen GSYİH değeri ülke ortalamasının altındadır. Türkiye kişi başına düşen GSYİH değeri 100 kabul edildiğinde, bu rakam grupta 76, Artvin'de 96 düzeyindedir.
- Grubun toplam banka mevduatı içindeki payı % 6,5 iken, toplam banka kredileri içindeki payı % 5,3'tür. Kişi başına düşen mevduat, ülke genelinde 100 olarak kabul edildiğinde bu rakam grupta 34 ve Artvin'de 33 düzeyindedir.
- Kırsal alana yönelik altyapı hizmetlerinden yararlanan nüfusun toplam nüfusa oranı, ülke ortalaması üzerinde bulunmaktadır.

Özet olarak; üçüncü derecede gelişmiş iller grubu, sosyo-ekonomik gösterge değerlerinin ülke ortalamalarına yakın olduğu orta derecede gelişmiş illerden oluşmaktadır.

Coğrafi bölgelere göre yapılan değerlendirmelerde Artvin ilinin de yer aldığı Karadeniz Bölgesinin karakteristikleri şöyle özetlenebilir; Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi itibariyle ülke ortalamalarının altında kalmasının temel nedenleri, engebeli bir arazi yapısına sahip olması ve coğrafi koşulların tarım ve sanayi için elverişli bir ortam sunmamasıdır. Bölgede tarım sektörü halen ağırlığını korumakla birlikte, tarımsal arazinin küçük parçalardan oluşması, tarımsal verimliliği düşürmektedir. Ayrıca, sanayi birimlerinin daha rasyonel çalışabileceği ve verimliliğinin yükseleceği sanayi için yoğunlaşma alanları da yetersizdir. Gelişmiş pazarlara da uzak olan bölgeden, tüm bu nedenler sonucu, bölge dışına göç önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Tüm bu değerlendirmeler Artvin ilinin yapısal özellikleriyle tamamen uyuşmaktadır.

Artvin ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ilçeler itibariyle değerlendirildiğinde ise; Merkez ilçenin, Türkiye genelinde incelenen 872 ilçe içerisinde 90. sırada, il içerisinde ise birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Yusufeli ilçesi ise İl içerisinde son sırada yer alırken, Türkiye genelinde 647. sırada bulunmaktadır. Artvin'in ilçeler itibariyle gelişmişlik sıralaması Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. İlçeler İtibariyle Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (2003)

İlçe Adı	Endeks	Gelişmişlik Grubu	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sıralaması	İl İçinde Gelişmişlik Sıralaması
Merkez	1,16436	2	90	1
Arhavi	1,03525	2	114	2
Hopa	0,65695	2	162	3
Murgul	0,64686	2	164	4
Borçka	0,07600	3	295	5
Ardanuç	-0,37503	4	524	6
Şavşat	-0,42303	4	555	7
Yusufeli	-0,58818	4	647	8

Tablo'dan da görüleceği gibi, Merkez, Arhavi, Hopa, Murgul ve Borçka ilçelerine ait sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks değerleri, Artvin ili genel endeks değerinden (-0,26018) daha iyi bir değere sahiptir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) kapsamında; doğumda yaşam beklentisi, . yetişkinlerde okuma-yazma oranı, toplam okullaşma oranı ve kişi başına reel GSYİH göstergeleri dikkate alınarak İnsani Gelişme Endeksi (İGE), bu göstergelerde cinsiyet farkı dikkate alınarak Toplumsal Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi (TCBGE), yerel yönetimlerde temsil, yöneticilik, profesyonel ve teknik elemanlıkta cinsiyet farkını ortadan kaldırmaya yönelik Toplumsal Cinsiyet Güçlendirme Ölçüsü (TCGÖ) ve sağlık hizmetleri, sağlıklı su kullanımı gibi göstergeler eklenerek de İnsani Yoksulluk Endeksi (İYE) hesaplanmıştır. Yüksek, orta ve düşük olarak değerlendirmeye olanak sağlayan, il bazında yapılan bu endekslere göre Artvin ili;

- İGE'ne göre 80 il arasında 25. sırada, orta insani gelişme düzeyinde,
- TCBGE'ne göre 80 il arasında 25. sırada, orta insani gelişme düzeyinde,
- TCGÖ'ne göre 73 il arasında 24. sırada, orta insani gelişme düzeyinde,
- İYE'ne göre de 78 il arasında 24. sırada, orta insani gelişme düzeyinde

bulunmaktadır. Karadeniz Bölgesi illeri itibariyle baktığımızda ise; Artvin ili her göstergeye göre Bolu ve Zonguldak'tan sonra Bölgede üçüncü sırada yer almıştır.

2.5 SWOT Analizi

Artvin ilinin nüfus ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin hedef ve stratejileri ortaya koymadan önce, il nüfusunun geçmişten bugüne kadarki gelişimi, genel durumu ve mevcut durumuna ilişkin önceki bölümlerde verilen bilgilerden hareketle, ilde nüfus ve sosyo-ekonomik yapıya ilişkin kuvvetli ve zayıf yönler ile muhtemel fırsat ve tehditlere değinmek faydalı olacaktır. Bu noktadan hareketle Artvin ili nüfus ve sosyal yapısına ilişkin hazırlanan SWOT Analizi aşağıda sunulmuştur.

Kuvvetli Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> - Toplam doğurganlık hızı Türkiye ortalamasının altındadır. - İlde bebek ve çocuk ölüm hızları sürekli düşme eğiliminde olup, 2000 yılında Türkiye ortalamasıyla aynı olmuştur. - 1987-2001 periyodunda ticaret ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinde özellikle GSYİH'ya katkı açısından önemli ölçüde gelişme yaşanmıştır. - Ele alınan periyot sonunda Artvin ilinde kişi başına düşen GSYİH artış oranı, Türkiye ve Karadeniz Bölgesi'nin üzerinde gerçekleşmiştir. - Tüm yıllarda kişi başına düşen GSYİH değerleri Karadeniz Bölgesi ortalamasından büyük olup, buna bağlı olarak Türkiye genelinde 81 il arasında 21., Karadeniz Bölgesi'nde 3. ve Doğu Karadeniz'de ise 1. sırada yer almaktadır. - Özellikle insani gelişme düzeyleri açısından Karadeniz Bölgesi illeri arasında ön sıralarda yer almaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> - İl genelinde kent merkezi ilçe merkezleri ve köyler itibarıyla Genel Nüfus Sayımlarında tespit edilen nüfuslar, söz konusu sayımların yapıldığı günlerde özellikle kent merkezi ve ilçe merkezlerinde köylere nüfus kaymaları olması nedeniyle kesin ve doğru sonuçları vermediği noktasında şüpheyle karşılanmaktadır. Bunun sonucunda da kent ve şehir nüfusları olduğundan az köy nüfusları ise olduğundan fazla gözükebilmektedir. Zaman zaman bunun tersi de geçerli olabilmektedir. - Nüfusun doğru tespit edilememesi yerleşim yerlerine nüfusa göre tahsis edilen kaynakların yetersizliği ya da israfı gibi sorunları beraberinde getirmektedir. - İl genelinde işsizlik en önemli sorunlardan birini oluşturmaktadır - İş gücüne katılma oranı düşüktür. - Bir sosyal güvenlik kurumundan sigortalı olanların oranı Türkiye ortalamasıyla yaklaşık olmakla birlikte, Doğu Karadeniz Bölgesi ortalamasının hayli altındadır. - Okul öncesi eğitimde oldukça düşük düzeydedir. - 1987-2001 periyodunda hem İl GSYİH'nın gerek Türkiye ve gerekse Karadeniz Bölgesi GSYİH'sı içindeki payında belirgin bir düşüş gerçekleşmiştir. - GSYİH büyüklüğüne göre yapılan sıralamada Türkiye genelinde 81 il arasında ancak 59. sırada yer alabilmiştir. - İldeki tarım, sanayi ve inşaat sektörlerinde 1987-2001 periyodunda gerileme yaşanmıştır. - İlde kişi başına düşen banka mevduatı Türkiye ortalamasının % 35'ine karşılık gelmektedir.
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> - Yaş bağımlılık oranı il genelinde Türkiye ortalamasına oldukça yakındır. Ayrıca, bu oran kent merkezi ve ilçe merkezlerinde, gelişmiş ülke ortalamalarından daha düşük ya da aynı seviyede olup, özellikle bu yerleşim yerlerinde ekonomik bakımdan üretken nüfusun fazla olması ilin geleceğe dönük planlama sürecinde önemli bir fırsat oluşturmaktadır. - Artvin ili nüfus yaş piramidi, 2000 yılı itibarıyla doğum ve ölümlerin azaldığı gelişmiş ülkelerin 	<ul style="list-style-type: none"> - Artvin ilinde kent ve ilçe merkezlerinin nüfus artış hızı pozitif olup, Türkiye ortalamasına yakın bir şekilde seyretmekle birlikte, tüm köylerde nüfus artış hızı negatif olup, köylerden çok yoğun bir nüfus göçü yaşanmaktadır. İl genelindeki göçün önemli bir kaynağını köyler oluşturmaktadır. Bunun sonucunda da köylere yapılan yatırımların atıl kalma riski artmaktadır. - Artvin ilinde gerek il dışı ve gerekse il içindeki göçlerin çok önemli bir bölümünün çekim

<p>nüfus yaş piramidini andırmaktadır.</p> <p>- İnsani Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi Toplumsal Cinsiyet Güçlendirme Ölçüsü ve Yoksulluk Endeksi değerleri açısından Karadeniz Bölgesi illeri arasında üçüncü sırada yer almakta olup, tüm bu değerler açısından olumlu yönde gelişme potansiyeline sahiptir.</p>	<p>merkezi, köy dışındaki yerleşim birimleridir. Kırsal alanlarda yaşanan işsizlik sorununun yol açtığı bu durum dolayısıyla, göçle birlikte istihdam, alt yapı vb. bir çok sorunu da taşımaktadır.</p> <p>- İl dışına doğru yaşanan yoğun göçte ekonomik yönden aktif nüfusun önemli bir yer işgal etmesi, yaş bağımlılık oranı açısından ilin sahip olduğu fırsatın yitirilmesine neden olabilecektir.</p> <p>- Okuma yazma bilme oranı kadınlarda erkeklerden daha hızlı artmasına rağmen, hem okuma yazma oranı ve hem de herhangi bir okuldan mezun olma açısından kadınlar sürekli erkeklerin gerisindedir.</p> <p>- İlde tarım sektörü istihdama katkı açısından ilk sırada olmasına rağmen, söz konusu sektörün il GSYİH'na katkısı oldukça düşüktür. Bunun da başlıca nedenini işgücü verimsizliği oluşturmaktadır.</p> <p>- Engembeli arazi yapısı ve coğrafi konum tarım ve sanayi sektörlerinin gelişimi için uygun bir ortam oluşmasını engellemektedir.</p> <p>- Çoruh Havzası ve özellikle Artvin İlinde yürütülen ve sadece Türkiye'de değil Dünya'da da sayılı enerji yatırımlarından olan baraj projelerinin planlama ve uygulama aşamalarında sosyal ve çevresel boyutların yeterince dikkate alınmamış olması, bir başka ifadeyle yatırımlar söz konusu olmasına rağmen GAP örneğinde olduğu gibi katılımcı ve entegre bölgesel planlama yaklaşımı sergilenmemesi, hem proje yapım sürecinde ve hem de sonrasında ulaşımdan sosyal problemlere kadar bir çok sorunu beraberinde getirmektedir ve de getirmeye devam edecektir.</p>
---	--

3. ARTVIN İLİ NÜFUS VE SOSYO-EKONOMİK YAPISINA İLİŞKİN VİZYON, HEDEF VE STRATEJİLER

Gerek SWOT Analizi ve gerekse daha önce ortaya konan mevcut durum bilgileri çerçevesinde ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ifade edildiği şekliyle dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu bir nüfus yapısına ulaşabilmek amacıyla (DPT, 2000), gelecek 20 yıllık periyodu kapsayacak şekilde Artvin ili için geliştirilen vizyon;

- nüfustaki durağan yapının korunduğu,
- farklı sektörlerde geliştirilen ve uygulanan alternatif yatırımlar sayesinde işsizliğin önlenildiği, dolayısıyla dışarıya göçün en düşük seviyeye çekildiği, hatta dışarıdan İle doğru göçün başladığı,
- sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek,
- cazibe merkezi haline gelmiş bir Artvin İlinin oluşturulması

olarak tanımlanmıştır. Buna göre Artvin ilinde gelecek 20 yıllık dönem için dört temel hedef ortaya konmuştur. Bunlar;

- Hedef 1: Artarak devam eden göçün önlenmesi,
- Hedef 2: Nüfus yapısındaki durağanlığın korunması ve
- Hedef 3: Sosyal güvenlik sisteminin kapsamının ve etkinliğinin artırılması,
- Hedef 4: Sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin yükseltilmesi şeklinde tespit edilmiştir.

Hedef 1: Artarak devam eden göçün önlenmesi

Geleceğe yönelik yapılan nüfus tahminleri üzerinde etkili olan en önemli faktörler olarak; doğumlar, ölümler ve göçler dikkate alınmak zorundadır. Nitekim, nüfus projeksiyon yöntemlerinin bazılarında bu faktörlerden yararlanılmaktadır. Özellikle, doğum ve ölüm faktörleriyle bağlantılı bir çok değişken açısından Türkiye geneli ya da bölge illeriyle karşılaştırıldığında Artvin İlinin nispeten daha iyi konumda, bir başka ifadeyle daha avantajlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bu faktörlerin İl nüfusunun gelişimi ve değişimi üzerinde çok fazla belirleyici olduğu söylenemez. Ancak, önceki bölümlerde de değinildiği gibi göç olayları İl genelinde hem şehir ve hem de köy nüfuslarının en önemli belirleyicisi konumundadır. Nitekim, il dışına yönelen göçler il genel nüfusunun azalmasına neden olurken, il içinde yaşanan göç olayı ise genelde köylerden kent ve ilçe merkezlerine doğru gerçekleşmekte ve bunun sonucunda da Murgul dışında tüm ilçe merkezlerinde nüfusun artmasına neden olmaktadır. İlde yaşanan göçün en önemli nedeni ise işsizliktir. Bir başka ifadeyle, göçün kaynağını ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Bu tespitlerden hareketle Hedef 1'e hizmet edecek genel stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

- İşsizlik sorununun çözülmesi: Artvin ilinde göçün önlenmesi sürecinde öncelikle işsizlik sorunu çözümlenmelidir. Bu noktada, barajlar sonrası ilin büyük bir kısmının yeniden şekilleneceği de göz önünde bulundurularak alternatif projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Eğitim, sağlık, ulaşım vb. diğer altyapı sorunlarını çözmeye yönelik projeler

geliştirilmesi: Her ne kadar göçün en önemli nedeni olarak işsizlik görünse de bunun ardından eğitim, sağlık, ulaşım vb. sorunların da göçte etkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Özellikle il genelinde eğitim ve sağlık alanında imkanların yetersizliği ya da kalitenin istenen seviyede olmayışı da göçü körüklemektedir. Bu amaçla, gerek eğitim ve gerekse sağlık sektöründe yatırımların planlanmasında rasyonel ölçütlere ağırlık verilmeli, etkin ve verimli hizmet sunumuna önem verilmelidir.

- İlk iki stratejiye de destek olacak şekilde atıl yatırımlardan istifade edilmesi: Göçle birlikte, ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel okul, atıl (sağlık, ocağı vb.) yatırımların ekonomiye kazandırılması üzerinde durulmalıdır.

Hedef 2: Nüfus yapısındaki durağanlığın korunması

Artvin ili geneli için 2000 yılı nüfus piramidi dikkate alındığında; söz konusu piramit doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu, endüstrisi gelişmiş ülkelerin nüfus yapısını andırmaktadır. Piramidin dar tabanlı ve yamuk görünümü oluşu, doğum oranının düşük, ileri yaşlardaki nüfusun fazla ve ortalama insan ömrünün uzun olduğunun bir göstergesi olarak alınabilir. Nitekim, daha önceki bölümlerde üzerinde durulan doğum ve ölüm oranlarına ilişkin çeşitli değerler de bu tespiti doğrular niteliktedir. Bu haliyle Artvin ili nüfus yapısı durağan nüfus yapısını andırmaktadır. Hedef 2'ye hizmet edecek genel stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

- Gerek doğum öncesi ve gerekse doğum sonrası sağlık kuruluşları ve özellikle de sağlık ocakları tarafından yürütülmekte olan nüfus yapısındaki durağanlığı sağlayıcı hizmetlere devam edilmesi,
- Söz konusu kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde yapılabilmesi için bilgisayar teknolojilerinden yararlanılması.

Hedef 3: Sosyal güvenlik sisteminin kapsamının ve etkinliğinin artırılması,

- Sosyal güvenlik kuruluşları başta olmak üzere İl genelinde birbirleriyle ilişkili olan kurum ve kuruluşların güncel ve güvenilir bir kayıt sistemine kavuşturulması, bunun içinde bilgisayar sistemlerinden yararlanılması,
- Sosyal güvenlik kurumlarından emekli aylığı alanların toplam sigortalı içindeki oranı hem İl hem de Ülke genelinde çok yüksek olduğundan, bu oranın Avrupa Birliği Ülkelerinde olduğu şekilde aşağılara çekilmesi.

Hedef 4: Sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin yükseltilmesi

- Sosyo-ekonomik gelişmişliğin temel ölçütleri arasında yer alan demografik yapı, istihdam, sağlık, eğitim ve alt yapı hizmetleri ile tarım ve sanayi başta olmak üzere tüm sektörlerdeki üretim ve gelir düzeylerinin, İl nüfusunun ihtiyaçlarını karşılayacak asgari düzeye getirilmesi,
- Sosyo-ekonomik gelişme seviyesinin yükseltilmesi tüm sektörlerdeki gelişmelerle yakından ilgili olduğundan, sosyo-ekonomik gelişmeye yeterince katkı sağlamayan ya da çeşitli nedenlerle katkısı yeterli düzeyde olmayan sektörlerin belirlenmesi ve bu sektörlerin geliştirilmesine öncelik verilmesi ve böylece İlin sosyo-ekonomik gelişmesinin dengeli bir şekilde

sağlanması,

- Her bir sektöre ilişkin mevcut durum, sorun ve darboğazların ortaya konup, bunlara bağlı olarak sektörlerin geliştirilmesine yönelik kısa, orta ve uzun vadeli strateji ve eylem önerilerinin yer aldığı planların hazırlanması,
- İlin sosyo-ekonomik açıdan gelişmesinin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması amacıyla atıl kaynakları harekete geçirecek yatırım ve proje önerilerinin geliştirilmesi, bu önerilerin etkin ve verimli şekilde uygulanması ve özellikle denetlenmesi,
- İlin en önemli yatırımları konumunda olan Çoruh nehri üzerinde yürütülen projelerin, GAP örneğinde olduğu gibi geç kalınmış olsa bile entegre bir bölge planlaması yaklaşımıyla yürütülmesi.

4. KAYNAKLAR

- Anonim, 2003. Artvin İli Sonuç Raporu, Artvin Valiliği Artvin.
- DİE, 1987. GENEL NÜFUS SAYIMI Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 20.10.1985, (ARTVİN), DİE Yayın No: 1237, Ankara.
- DİE, 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Artvin, DEİ Yayın No: 2129, Ankara.
- DİE, 1999, 1997 Genel Nüfus Tespiti İdari Bölünüş, DİE Yayın No: 2281, Ankara.
- DİE, 2001, 2000 GENEL NÜFUS SAYIMI Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (ARTVİN), DİE Yayın No: 2498, Ankara.
- DİE, 2002, İllere Göre Gayri Safi Yurt İçi Hasıla 2000, DİE Yayın No: 2582, Ankara.
- DİE, 2003. Türkiye İstatistik Yıllığı 2002, Yayın Numarası 2779, Ankara
- DPT, 2000. Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara.
- DPT, 2001a. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus, Demografi Yapısı, Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın no: DPT 2556, ÖİK 572, Ankara.
- DPT, 2001b. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: DPT 2548, ÖİK 564, Ankara.
- Karluk, R., 1995. Türkiye Ekonomisi (Tarihsel Gelişim-Yapısal değişim), 3. Baskı, İstanbul.
- Kocaman, T., 2002. Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinatör Gen. Müd., 80 s., Ankara.
- Özkalp, E., Kocacık, F., Davranış Bilimlerine Giriş, Anadolu Üniversitesi. Yayınları No: 173, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No: 75, Fasikül 1, Ünite 1-14, Eskişehir.
- Şimşek, M., 2004. Uygun Yatırım Alanları Araştırması-ARTVİN, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Nisan 2004, Ankara.
- Ulusoy, M., 2002. Düzce İli Gelişme Planı, Nüfus ve Sosyal Yapı Sektör Raporu, 64 s., Düzce.
- URL-1, http://www.die.gov.tr/nufus_sayimi/2000Nufus_Kesin1.htm et: 17.02.2004
- URL-2, <http://www.die.gov.tr/esgSiniflandirma.htm>, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, et: 13.01.2004.
- URL-3, www.die.gov.tr , et: 27.02.2004.
- URL-4, <http://www.die.gov.tr/tkba>, Türkiye Kadın Bilgi Ağı, et: 22.06.2004.
- URL-5, http://www.ceterisparibus.net/veritabani/1923_1990/nufus.htm#3, ceterisparibus veri tabanı, et: 22.06.2004.
- URL-6, http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU__et:05.03.2004
- URL-7, <http://aile.gov.tr/aileist.htm>, et: 24.06.2004, Aileye İlişkin Genel İstatistik Verileri Sosyal ve Demografik Nitelikler, TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

URL-8, <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/bgr/sg/emeksigor.htm>, et: 28.06.2004

URL-9, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/1994-04/08.pdf>, et: 07.10.2004.